

UNIVERZITET SINGIDUNUM

Departman za poslediplomske studije

MARKETING I TRGOVINA

MASTER STUDIJSKI PROGRAM

MASTER RAD

**MEĐUNARODNI I DOMAĆI
REGULATORNI OKVIRI ZA ZAŠTITU
KONKURENCIJE**

Mentor:

Prof. dr Milorad Unković

Student:

Dragana Borojević

br. indeksa:

400648/2010

Beograd, 2012

SADRŽAJ

UVOD	5
-------------	----------

PRVI DEO POJAM KONKURENCIJE

1.1. Definicija konkurencije	11
1.2. Vrste konkurencije	12

DRUGI DEO MEĐUNARODNI REGULATORMI OKVIRI ZA ZAŠTITU KONKURENCIJE

2.1. Politika zaštite konkurencije u EU	16
2.2. Pravni okviri EU	18
2.2.1. Nedopušteni trgovinski sporazumi	21
2.2.2. Zloupotreba dominantnog položaja	22
2.2.3. Spajanje firmi	24
2.2.4. Državna pomoć firmama	24
2.3. Sprovođenje regulacije o konkurenciji	25
2.3.1. Telo za zaštitu konkurencije	27
2.3.2. Evropska komisija	28
2.3.3. Evropski sud pravde	30
2.4. Ocena politike konkurencije	32
2.5. Kaznene mere i primena zakona o zaštiti konkurencije	33

2.6. Konkurencija u okviru STO	36
2.6.1. Opšti sporazum o trgovini uslugama – GATS	39
2.6.2. Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine – TRIPS	40
2.6.3. Sporazum o trgovinskim aspektima u vezi sa stranim ulaganjima – TRIMs	41
2.7. Prelazni sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima između Evropske zajednice i Republike Srbije	42

TREĆI DEO

DOMAĆI REGULATORNI OKVIRI ZA ZAŠTITU KONKURENCIJE

3.1. Zaštita konkurencije u Srbiji	48
3.2. Povrede konkurencije	48
3.2.1. Restriktivni sporazumi	49
3.2.2. Sporazumi manjeg značaja	50
3.2.3. Dominantan položaj i zloupotreba dominantnog položaja	50
3.3. Komisija za zaštitu konkurencije	51
3.3.1. Organi Komisije	52
3.3.2. Finansiranje Komisije	54
3.3.3. Statut Komisije za zaštitu konkurencije	54
3.4. Postupak pred Komisijom i prekid postupka	58
3.5. Odluke koje donosi Komisija	59
3.6. Upravne mere koje određuje Komisija	60
3.7. Mere otklanjanja povrede konkurencije	61
3.8. Mera zaštite konkurencije	61
3.8.1. Oslobođanje od obaveze iz mere zaštite konkurencije	62
3.9. Mera procesnog penala	63

3.10. Sudska kontrola	63
3.10.1. Sudska kontrola rešenja Komisije	63
3.10.2. Sudski postupak	64
3.11. Naknada štete	64
3.12. Kontrola državne pomoći	65
3.12.1. Komisija za kontrolu državne pomoći	67
3.12.2. Poslovnik o radu Komisije za kontrolu državne pomoći	68
3.12.3. Prijavljivanje državne pomoći	71
3.12.4. Povraćaj državne pomoći	72
3.13. Zaštita konkurencije na primeru kompanije „Sunoko d.o.o.“	72
 ZAKLJUČAK	 75
 LITERATURA	 78

UVOD

UVOD

Reč konkurencija potiče od latinske reči *concurentia*, što znači rivalstvo, takmičenje, nadmetanje. S obzirom na to da postoji više definicija konkurencije, između ostalog konkurencija predstavlja i:

- nadmetanje učesnika na tržištu, tj. konkurenata;
- mehanizam koji odvaja uspeh od neuspeha, tj. uspešna preduzeća od neuspešnih preduzeća;
- spajanje dva ili više učesnika na tržištu, statusnog, ugovornog, zajedničkog ulaganja, putem sticanja imovine ili imovinskih prava, prava iz HoV, pod uslovom da jedan ili više učesnika stiče kontrolu nad drugim učesnikom ili učesnicima;
- ono što dovodi do toga da konkurenti moraju da trče da bi barem stajali u mestu, itd.

Može se reći da smisao konkurencije jeste strah od drugih učesnika na tržištu, koji takođe ulažu u inovacije kako bi zadržali svoje mesto na tržištu. U radu smo naveli i objasnili i vrste konkurencije, od kojih su najbitniji sledeći:

- potpuna (perfektna) konkurencija;
- nepotpuna konkurencija;
- monopolistička konkurencija.

Predmet ovog master rada jeste politika konkurencije i njena zaštita.

Kako mnogi učesnici na tržištu žele da izbegnu konkurenciju, potrebno je da se ona zaštiti. Konkurenciju je potrebno štititi iz dva razloga. Prvi razlog se odnosi na to da je konkurencija preduslov ekonomskog napretka svake zemlje, dok se drugi razlog odnosi na postojanje mnogih koji su zbog svog ekonomskog profita i „mirnog života“ spremni da je naruše. Politika zaštite konkurencije se naziva još i antimonopolska politika, jer se bori protiv stvaranja monopola na tržištu. Cilj politike zaštite konkurencije jeste da štiti i razvije efektivnu konkurenciju.

Značaj našeg istraživanja je u što boljem razumevanju kako same konkurencije, tako i njene politike, kao i zakonskih okvira za njenu zaštitu.

Cilj ovog rada jeste da se javnost što bolje upozna sa politikom konkurencije i njenom zaštitom kroz zakonske okvire, kako u svetu, tako i u Srbiji. Stoga, može se reći da *rezultati* istraživanja treba da ukažu na značaj politike konkurencije na tržištu.

Zaštita konkurencije se postiže pomoću državne politike zaštite konkurencije. Takođe, potrebno je da se sarađuje sa međunarodnim institucijama i telima za zaštitu konkurencije drugih zemalja, jer to dovodi do značajne koristi: podizanje nivoa znanja, standardizovanje postupaka prilikom vođenja slučajeva, direktna korist od efikasnije primene zakona, kao i indirektna od stvaranja istih uslova za sve učesnike na tržištu. U EU zaštita konkurencije je regulisana članovima 81. do 93. Ugovora o osnivanju Evropske zajednice i dodatnim aktima koje donose organi EU. Zaštita konkurencije u našoj zemlji regulisana je Zaknom o zaštiti konkurencije¹ koji je dopuna starog Zakona o zaštiti konkurencije iz 2005. godine. Novi zakon u našoj zemlji je u primeni od 1. novembra 2009. godine i usko je povezan sa Zakonom o kontroli državne pomoći². Naravno, Zakon o zaštiti konkurencije R. Srbije je usaglašen sa članovima 81. i 82. Ugovora o osnivanju Evropske zajednice.

U sklopu Zakona formirano je operativno nezavisno telo koje ima ovlašćenje za efektivnu zaštitu konkurencije. Telo koje štiti konkurenciju u R. Srbiji zove se Komisija za zaštitu konkurencije.

Osnovni zadatak Komisije jeste sprečavanje ograničavanja tržišnog nadmetanja, jer bi to moglo naneti štetu potrošačima, ekonomskoj efikasnosti i razvoju privrede. Komisija ima status pravnog lica, a za svoj rad odgovara Narodnoj skupštini Republike Srbije. O nadležnostima, organima i finansiranju Komisije biće reči u daljem tekstu ovoga rada.

U slučaju da se utvrdi da je došlo do povrede konkurencije, Komisija predlaže odluke za prekršioce zakona, ali nije nadležna za izricanje sankcija. Zapravo, Komisija predlaže način kažnjavanja pred nadležnim organom za prekršaje. Međutim, protiv rešenja Komisije se može sprovesti upravni postupak pred Upravnim sudom. Naime, samo sud može da odluči da li je neko počinio ili nije počinio krivično delo.

S tim u vezi, postoje dva načina kažnjavanja prekršilaca zakona, a to su:

- novčano kažnjavanje;
- zatvorsko kažnjavanje.

¹ Zakon o zaštiti konkurencije, „Sl. glasnik RS“, br. 51/2009

² Zakon o kontroli državne pomoći, „Službeni glasnik RS“ br. 51/09.

Novčano kažnjavanje je češći, jeftiniji i brži slučaj u odnosu na zatvorsko kažnjavanje. Prema tome, može se reći da svrha oštre kaznene politike prilikom povrede Zakona o zaštiti konkurencije predstavlja podsticaj da zvaničnici privrednih društava dobro razmisle pre nego što se upuste u nezakonite radnje.

Zakonom su regulisani i restriktivni sporazumi, sporazumi manjeg značaja, kao i dominantan položaj i njegova zloupotreba. O svemu tome biće reči u daljem tekstu. Osnovna filozofija zakona o zaštiti konkurencije jeste, upravo, kažnjavanje zloupotrebe tržišne pozicije.

Na kraju postaje jasno da aktivnosti na sprovođenju zakona o zaštiti konkurencije predstavljaju granicu između upravne i krivične sfere. Primena zakona o zaštiti konkurencije je veoma ozbiljna stvar. Njega nije lako primenjivati, tj. nije lako štiti konkurenciju, što ćete uvideti u ovom radu.

Hipoteze istraživanja koje se prožimaju kroz ovaj rad su sledeće:

- Konkurencija je nadmetanje igrača u tržišnoj utakmici;
- Konkurencija odvaja uspeh od neuspeha;
- Smisao konkurencije je strah od drugih učesnika na tržištu;
- Nadmetanje učesnika na tržištu stvara konkurentski pritisak koji oseća jedan konkurent od strane drugih;
- Zadatak politike zaštite konkurencije jeste omogućavanje učesnicima na tržištu da osećaju konkurentski pritisak;
- Politika konkurencije se bori protiv stvaranja monopola na tržištu;
- Politika konkurencije je centralizovana na nivou čitave Evropske unije, te stoga njen cilj jeste upravo da štiti i razvije efektivnu konkurenciju na tržištu EU;
- Treba imati na umu da politika zaštite konkurencije treba da zaštiti konkurenciju, a ne konkurenta. To znači da ukoliko se štite konkurenti, narušava se konkurencija.

Metode istraživanja koje su korišćene prilikom pisanja ovog rada su sledeće: indukcija, dedukcija, analiza, sinteza i generalizacija. Takođe, prilikom izrade rada korišćena je i brojna literatura, kao i sledeći metodološki pristupi: objektivnost, opštost, sistematičnost i pouzdanost.

Polazeći od ciljeva istraživanja i postavljenih hipoteza proistekla je sledeća **struktura rada**:

U prvom delu koji nosi naziv „Konkurencija“, definisaćemo i obrazložiti šta je to konkurencija, navešćemo i objasniti vrste konkurencije.

U drugom delu, „Međunarodni regulatorni okviri za zaštitu konkurencije“ objasnićemo politiku zaštite konkurencije i njene pravne okvire kako u Evropskoj uniji, tako i u okviru Svetske trgovinske organizacije.

U trećem delu, „Domaći regulatorni okviri za zaštitu konkurencije“ objasnićemo pravnu regulativu konkurencije u Republici Srbiji.

Na kraju rada data su zaključna razmatranja, kao i korišćena literatura koju smo koristili prilikom izrade rada.

PRVI DEO
POJAM KONKURENCIJE

1.1. Definicija konkurencije

Konkurencija predstavlja nadmetanje igrača u tržišnoj utakmici. Konkurenti se međusobno takmiče ko će da proizvede, odnosno da ponudi upravo ono što kupci traže, kao i da ponude kvalitetniji proizvod, ali po nižoj ceni. Stoga, konkurenciju treba shvatiti kao proces nadmetanja konkurenata. Sama reč konkurencija potiče od latinske reči *concurentia*, što znači rivalstvo, takmičenje, nadmetanje. To nadmetanje stvara konkurentski pritisak, što predstavlja pritisak koji jedan konkurent oseća od strane drugih. Upravo taj pritisak jeste i osnovni pokretač svih učesnika na tržištu da budu bolji nego što jesu, tj. on je osnovni pokretač privrednog napretka. Tamo gde postoji snažna konkurencija, postoji i takav napredak.³

Konkurencija je, takođe i, mehanizam koji odvaja uspeh od neuspeha.⁴ Ona ima selektivnu funkciju kojom se razdvajaju uspešna od neuspešnih preduzeća. Može se reći da je ona jedan od osnovnih principa tržišne ekonomije. Pojam konkurentnosti prvenstveno se veže za ekonomiju. Stoga, konkurentnost označava ekonomiju koja kontinuirano beleži visoku stopu rasta proizvodnje.

Pod pojmom konkurencije, podrazumevaju se svi oblici spajanja dva ili više učesnika na tržištu, statusnog, ugovornog, zajedničkog ulaganja, putem sticanja imovine ili imovinskih prava, prava iz hartija od vrednosti, pod uslovom da jedan ili više učesnika stiče kontrolu nad drugim učesnikom ili učesnicima. Konkurencija ima pozitivne efekte za celu privredu, koji se ogledaju u što boljem korišćenju kapaciteta, tehničkom razvoju i unapređenju poslovanja. Smisao konkurencije jeste strah od drugih koji takođe ulažu u inovacije kako bi zadržali svoje mesto na tržištu. Lakoća kojom novi konkurenti ulaze na tržište zavisi od barijera ulasku na to tržište. Konkurencija je ono što dovodi do toga da konkurenti moraju da trče da bi barem stajali u mestu!⁵

³ Boris Begović, Vladimir Pavić, *Šta je to konkurencija i kako se štiti?*, Centar za liberalno-demokratske studije, Beograd, 2010, str. 5.

⁴ Dragan Đurićin, Stevo Janošević, *Menadžment i strategija*, Centar za izdavačku delatnost ekonomskog fakulteta, Beograd, 2006, str. 231.

⁵ Boris Begović, Vladimir Pavić, isto, str. 10.

Skoro da nema preduzeća koji u svom poslovnem okruženju nema konkurencije. Sva preduzeća su konkurenti jedni drugima u borbi za novac potrošača. Definicija konkurencije od strane preduzeća jeste to da konkurencija predstavlja utakmicu, tj. nadmetanje između preduzeća koja plasiraju iste ili slične proizvode ili supstitute proizvoda na istom poslovnom području. Takođe, može se reći da se pod konkurencijom podrazumeva niz uslova za ponašanje i odnose privrednih subjekata u oblasti razmene prilikom formiranja cene na tržištu. S obzirom na to da je konkurencija nadmetanje, postoje mnogi koji su zbog svog ekonomskog profita spremni da naruše konkurenciju. Stoga postoje sledeći razlozi zbog kojih se ona treba štititi:

1. zato što je konkurencija preduslov ekonomskog napretka svake zemlje;
2. zato što postoje mnogi koji su radi svog ekonomskog profita i „mirnog života“ spremni da je naruše.

1.2. Vrste konkurencije

S obzirom na različitost uslova i ponašanja privrednih subjekata, postoje različite vrste konkurencije:⁶

1. potpuna (perfektna) konkurencija;
2. monopolistička konkurencija;
3. nepotpuna konkurencija.

Potpuna (perfektna) konkurencija predstavlja tržišnu strukturu u kojoj postoji veliki broj preduzeća koji plasiraju istovrstan proizvod, gde je svako pojedinačno preduzeće malo da bi uticalo na cenu proizvoda ili usluge. Kod potpune konkurencije na jednoj strani se nalaze proizvođači, a na drugoj strani su potrošači, gde niko od njih ne može da utiče na tržišna kretanja. Postoje određeni uslovi koji se moraju zadovoljiti kod potpune konkurencije: proizvodi kod svih proizvođača moraju biti istovrsni, tako da ih potrošači ne razlikuju; mora postojati veliki broj i proizvođača i potrošača, tako da se ne može uspostaviti dominacija na tržištu; ne postoji državna intervencija koja može sa određenim merama ekonomske politike da stavi u povoljniji položaj nekog od privrednih subjekata na tržištu, itd.

⁶ Stevan Vasiljev, Milorad Miljković, *Marketing*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2006, str. 169.

Monopolistička konkurencija predstavlja svako preduzeće koje može uticati na tržišnu cenu svoje proizvodnje. Osnovni oblik monopolističke konkurencije jeste monopol. To znači da postoji samo jedan prodavac koji ima kontrolu nad celim privrednim sektorom. Tržište monopolističke konkurencije jeste ono gde: ponuda i tražnja određuju cene na tržištu, gde postoji ograničen broj privrednih subjekata; privredni subjekti svoju poslovnu politiku vode određivanjem cena i količina; postoji ograničenost ulaska i izlaska drugih privrednih subjekata u granu; itd. Takođe, postoje sledeće vrste monopolističke konkurencije: čisti monopol (celu ponudu kontroliše samo jedno preduzeće), duopol (celu ponudu kontrolišu dva preduzeća) i oligopol (nekoliko preduzeća kontroliše celu ponudu).

Nepotpuna konkurencija jeste takav oblik konkurencije gde u sektorskoj ponudi učestvuje veliki broj preduzeća različite veličine. Njihovi proizvodi se međusobno razlikuju po nekom svom obilježju, što takvim preduzećima daje prednost pred konkurencijom. Nepotpuna konkurencija ne postavlja nikakve prepreke onima koji žele ući ili izaći sa tržišta. Ona podrazumeva borbu između konkurenata na tržištu. Karakteristike nepotpune konkurencije su sledeće: veliki broj proizvođača, male ekonomske snage i nude se slični, ali različiti proizvodi.

Takođe, postoji podela konkurencije i u zavisnosti od strategije poslovanja koju primenjuje preduzeće pri nastupu na tržište:⁷

1. Cenovna konkurencija – je takav način nastupa gde preduzeće formiranjem cene na nižem nivou od strane drugih konkurenata nastoji da osvoji određeno tržište. Cenovna konkurencija stavlja akcenat na to da li postoji osetljivost kupca na cene proizvoda.
2. Necenovna konkurencija – je takva strategija kojom preduzeće nastupa na određena tržišta, gde se umesto cene preduzeće koncentriše na atribute proizvoda i njegove usluge. Na taj način dolazi se do razlike njegovih proizvoda od proizvoda konkurencije. Necenovna konkurencija veći akcenat stavlja na kvalitet proizvoda, funkcionalnost proizvoda, stil, itd.

⁷ Stevan Vasiljev, Milorad Miljković, isto, str. 169.

Osim gore navedenih podela, postoji i podela konkurencije koja se odnosi na mogućnost supstitucije proizvoda. Takva podela ima četiri nivoa konkurencije:

1. Konkurencija marke – kada druga preduzeća nude sličan proizvod istim potrošačima sa sličnim cenama.
2. Konkurencija grane – kada su sva preduzeća sa istim proizvodom konkurenti na tržištu.
3. Konkurencija firme – kada sva preduzeća proizvode i nude potrošačima iste ili slične proizvode i/ili usluge na tržištu.
4. Generička konkurencija – predstavlja konkurenciju svih preduzeća koja konkurišu za novac potrošača.

DRUGI DEO
MEĐUNARODNI REGULATORMI OKVIRI
ZA ZAŠTITU KONKURENCIJE

2.1. Politika zaštite konkurencije u EU

Propisi kojima se štiti konkurencija su veoma složeni. S obzirom na to da mnogi učesnici na tržištu žele da izbegnu konkurenciju, jer na taj način mogu da izbegnu konkurentski pritisak, postoji zakon koji im u tome pomaže. To znači da postoji državna politika zaštite konkurencije, tj. zakon kojim se ona štiti. Zakon kojim se štiti konkurencija spada među zakone koje mnoge zemlje smatraju za veoma važne u obezbeđivanju adekvatnog poslovnog okruženja. Veoma je bitno da se zakon efikasno i ispravno primenjuje kako bi se postigli željeni ciljevi u pogledu zaštite konkurencije. Može se reći da zaštita konkurencije spada u jedan od najbitnijih segmenata prava EU, koji je neophodan za stvaranje jedinstvenog tržišta Evropske unije. S toga, može se zaključiti da pravna regulativa EU obuhvata politiku konkurencije. Pravila (propisi) konkurencije čine sastavni deo izvornog osnivačkog ugovora Evropske ekonomske zajednice iz 1957. godine.

EU ima sopstvena pravila konkurencije koja se odnose na ograničenja konkurencije, zloupotrebu dominantnog položaja i državnu pomoć. Razvijena su pravila i procedure za suzbijanje ponašanja koje narušava principe konkurencije, za onemogućavanje državne pomoći koja iskrivljuje unutrašnju konkurenciju kao i za ispitivanje spajanja prilikom preuzimanja. Pravila konkurencije su direktno primenljiva u svim državama članicama i njihovo sprovođenje je obavezno.⁸ Pravilo o zaštiti konkurencije u Evropskoj uniji je regulisano članovima 81. do 93. Ugovora o osnivanju Evropske zajednice i dodatnim aktima koje donose organi EU.

Politika zaštite konkurencije u velikoj meri zasnovana je na američkom modelu regulisanja konkurencije. Američki pravnici za pitanja koja se odnose na konkurenciju pomogli su sačinjavanju članova Rimskog ugovora koji su se odnosili na konkurenciju, a sve kako bi se sprečilo formiranje, poslovanje i zaštita evropskih kartela u tržišnom takmičenju sa američkim kompanijama. Za razliku od američke politike konkurencije koja je usmerena na sprečavanje narušavanja konkurencije u privatnom sektoru, evropski model politike konkurencije se bavi sprečavanjem narušavanja konkurencije kako u privatnom, tako i u

⁸ <http://www.europeanpolicy.org/index.php/sr/politike/8-politika-konkurencije>

javnom sektoru, tj. u sektoru koji se sastoji od javnih preduzeća i organizacija koje podležu državnim subvencijama, kao i specijalnim i posebnim pravima.

Treba napomenuti da je politika konkurencije prisutna od nastanka Evropske unije, tj. od nastanka Evropske ekonomske zajednice. Ona je centralizovana na nivou čitave EU. Politika zaštite konkurencije naziva se još i antimonopolska politika. Cilj politike zaštite konkurencije jeste da štiti i razvije efektivnu konkurenciju na tržištu EU.⁹ Međutim, kao svoj ključni cilj politika konkurencije je imala integraciju evropskog tržišta. Iako postoji zajednička politika zaštite konkurencije na nivou EU, danas sve zemlje članice Evropske unije, kao i zemlje koje su kandidati za članstvo, imaju razvijeno pravo konkurencije na nacionalnom nivou. Politika konkurencije predstavlja i jedan od uslova za ulazak u EU. Može se reći da se politika konkurencije Evropske unije sprovodi na dva nivoa:

1. na osnovu zakonodavstva, direktiva Evropske komisije, sekundarnih propisa i prakse EU i
2. na nivou članica EU koje raspolažu svojim propisima i regulatornom praksom.

Potrebno je pomenuti da politika konkurencije ima dva modela, a to su:¹⁰

1. regulacija zasnovana na objektivnim merilima - primena određenih merila o tome do koje mere firme smeju da imaju učešće na tržištu i onemogućavanje velikih udela pojedinih firmi na tržištu;
2. regulacija zasnovana na ekonomskoj analizi - ne uzima u obzir stvari kao što je učešće na tržištu ili ukupni promet, nego se zasniva na traženju efikasnijih rešenja, imajući u vidu pre svega buduće slučajeve i eventualne posledice.

Veliki značaj koji politika konkurencije ima za funkcionisanje Evropske unije potvrđuju i ovlašćenja data Evropskoj komisiji, kao izvršnom organu EU, koja su u oblasti zaštite konkurencije vrlo jaka. Postoji velika zablude koja kaže da politika zaštita konkurencije treba da dovede do uspostavljanja savršene koncentracije. Takođe, treba imati na umu da politika zaštite konkurencije treba da zaštiti konkurenciju, a ne konkurenta. To znači da ukoliko se štite konkurenti, narušava se konkurencija. Treba napomenuti da je

⁹ www.pks.rs

¹⁰ Miroslav Prokopijević, *Evropska unija- uvod*, Službeni glasnik, Beograd, 2009, str. 263.

zadatak politike zaštite konkurencije da omogući da učesnici na tržištu osete konkurentski pritisak.

2.2. Pravni okviri EU

S obzirom na to da mnogi žele da izbegnu konkurenciju, jer na taj način mogu da izbegnu konkurentski pritisak postoje zakoni kojim se ona štiti. Pravni okvir u EU za politiku zaštite konkurencije ima četiri faktora:¹¹

1. Ugovori o EU,
2. Regulacije i direktive Saveta i Komisije EU,
3. Izvestan broj pravila i preporuka koji nisu obavezujući, ali koji govore kako Evropska komisija shvata i sprovodi politiku konkurencije,
4. Presude Evropskog suda pravde vezane za sporove između firmi, vlada, Evropske komisije ili drugih aktera.

Ugovori o EU – Ugovor je instrument međunarodnog prava, čije se izmene dogovaraju na međuvladinoj konferenciji na kojoj učestvuju sve države članice. Izmene stupaju na snagu kada ih sve države članice ratifikuju¹² u skladu sa procedurama propisanim ustavnim normama. Ugovorima se definišu ciljevi i ovlašćenja evropskih zajednica i Unije, kao i način ostvarivanja tih ciljeva. Takođe, ugovori predviđaju pravne instrumente kojima se uređuju pitanja iz evropskih ovlašćenja, kao i postupke u kojima se odluke donose. EU je nadležna samo za pitanja koja su joj dodeljena Osnivačkim ugovorom. Sastavni deo Osnivačkog ugovora su sledeća četiri ugovora:

- a) *Ugovor o Evropskoj zajednici za uglj i čelik* – potpisan je aprila 1951. godine u Parizu između Belgije, Francuske, Holandije, Italije, Luksemburga i Nemačke. Ugovor je stupio na snagu 1952. godine. Cilj Ugovora je bio da se proizvodnja i distribucija uglja i čelika Francuske i Nemačke stavi pod nadležnost zajedničkih institucija. Može se reći da Ugovor o evropskoj zajednici za uglj i čelik predstavlja

¹¹ Miroslav Prokopijević, isto, str. 265-266.

¹² **Ratifikacija** jednostrani je međunarodni čin kojim država na međunarodnom planu daje svoj pristanak da bude vezana međunarodnim ugovorom.

kako novi početak na putu ujedinjenja Evrope, tako i revoluciju u francusko-nemačkim odnosima, tj. prevazilaženje njihovog neprijateljstva.

- b) *Ugovor o Evropskoj ekonomskoj zajednici* – potpisan je marta 1957. godine u Rimu, a stupio na snagu početkom 1958. godine. Ugovor su potpisale sledeće zemlje: Belgija, Francuska, Holandija, Italija, Luksemburg i Nemačka. Pomenuti ugovor se naziva i Rimskim sporazumom. Cilj Ugovora jeste uspostavljanje zajedničkog tržišta. Ugovor sadrži odredbe o carinskoj Uniji, zajedničkoj trgovinskoj politici, zajedničkoj transportnoj politici, *POLITICI KONKURENCIJE*, ograničenoj saradnji u monetarnoj politici, kao i koordinaciju u makroekonomskoj politici.¹³
- c) *Ugovor o Evropskoj zajednici za atomsku energiju* – potpisan i stupio na snagu zajedno sa Ugovorom o Evropskoj ekonomskoj zajednici. Cilj pomenutog ugovora jeste uspostavljanje i razvoj evropske industrije atomske energije koja će doprineti napretku država članica.
- d) *Ugovor o Evropskoj uniji* – često se naziva i Ugovorom iz Mاستrihta. Potpisan je februara 1992. godine u Mاستrihtu, a stupio je na snagu novembra 1993. godine. Ugovorom je uspostavljena Evropska unija koju sačinjavaju tri stuba: Rimski sporazumi (prvi stub), zajednička spoljna i bezbednosna politika (drugi stub) i pravosuđe i unutrašnji poslovi, tj. uspostavljanje jedinstvenog tržišta kroz slobodno kretanje ljudi (treći stub). Neki od ciljeva Evropske unije su: jačanje ekonomske i monetarne unije, sprovođenje zajedničke spoljne i bezbednosne politike, jačanje zaštite prava i interesa državljana svojih država članica, razvijanje bliske saradnje u pravosuđu i unutrašnjim poslovima, itd.

Regulacije i direktive Saveta i Komisije EU – Evropska komisija je izvršni organ EU koja pokreće zakonodavni postupak i daje predloge akata Savetu. Važnu izvršnu ulogu Komisija ima u sprovođenju *politike konkurencije*.¹⁴ Kao izvršno telo EU, Komisija je odgovorna za implementiranje evropskog zakonodavstva (direktive, odluke, regulacije). *Direktiva (Directives)* je najvažniji pravni akt EU. Svrha direktive jeste približavanje prava država članica EU. Direktivom se zadaje cilj koji se mora postići, a države članice su u obavezi da prenesu direktivu u svoje nacionalno zakonodavstvo. U sistemu prava Evropske unije njihova pravna snaga je veća od nacionalnih zakona, čak i od Ustava, a manja od

¹³ Dezmon Dinan, *Menjanje Evrope - istorija Evropske unije*, Službeni glasnik, Beograd, 2010., str. 79.

¹⁴ <http://www.mojaeuropa.rs/o-evropskoj-uniji/institucije/evropska-komisija/>

odredbi Osnivačkih ugovora. Nepoštovanje direktiva predstavlja povredu Ugovora o osnivanju Evropske ekonomske zajednice i shodno tome podložno je sudskom nadzoru.¹⁵

Odluke (Decisions) predstavljaju pojedinačne pravne akte koji u potpunosti obavezuju subjekte kojima su upućene.¹⁶ One se upućuju državama članicama, ali i fizičkim i pravnim licima. Odluke ne zahtevaju dodatne unutrašnje propise za svoju realizaciju. U praksi Evropske unije postoje sledeće kategorije odluka:¹⁷

- Izvršne odluke – regulišu međunarodne odnose EU, kako u okviru Osnivačkih ugovora, tako i izvan njih;
- Upravne odluke – predstavljaju akte o unutrašnjoj organizaciji institucija Evropske unije;
- Kvazisudske odluke – donose se povodom preliminarneog rešavanja sporova.

Regulacija (Regulation) se odnosi na četiri tipa aktivnosti ili praksi u poslovanju koji su ili zabranjeni ili značajno ograničeni, i to su:¹⁸

1. ograničavanje ili zabrana poslovnih sporazuma među nezavisnim firmama kojima se narušava konkurencija i funkcionisanje jedinstvenog tržišta;
2. zloupotreba dominantnog položaja na tržištu koja remeti trgovinu među članicama;
3. određeni oblici spajanja firmi i uzajamne kupovine firmi;
4. određeni oblici državne pomoći.

Pravila i preporuke – Nisu obavezujuće, ali govore kako Evropska komisija shvata i sprovodi politiku konkurencije. *Preporuke (Recommendations)* spadaju u neobavezne akte koje donosi Evropska unija. Može se reći da su preporuke odluke koje ne obavezuju onoga kome su upućene. Takođe, potrebno je naglasiti da preporukom nije stvorena pravna obaveza.

¹⁵ Jasminka Simić, *Evropski parlament – akter u odlučivanju u Evropskoj uniji*, Službeni glasnik, Beograd, 2010., str. 162.

¹⁶ Vladimir Medović, *Međunarodni sporazumi u pravu Evropske unije*, Službeni glasnik, Beograd, 2009., str. 104.

¹⁷ Jasminka Simić, isto, str. 163.

¹⁸ Miroslav Prokopijević, isto, str. 266.

Osnovna ustanova u EU za sprovođenje politike konkurencije jeste generalna direkcija Evropske komisije. Ona je nadležna i za kažnjavanje prekršilaca, a kazne se kreću do 10% ukupnog prihoda kompanija koje su načinile prekršaj.

2.2.1. Nedopušteni trgovinski sporazumi

Većina trgovinskih ili poslovnih aranžmana među firmama ne samo da je dopuštena već je i poželjna. Privredne aktivnosti se zasnivaju na uzajamno profitabilnoj saradnji. Regulacija EU, u vezi sa politikom konkurencije, zabranjuje samo prakse sporazuma među međusobno nezavisnim firmama određene veličine koje, po pravilu, za cilj imaju korist za sebe, a štetu za potrošače i tržište EU.

Stvaranjem carinske unije povećalo je arenu za privrednu konkurenciju, ali je i bilo i dodatni motiv firmama da formalnim i neformalnim aranžmanima pokušaju da ostvare dodatne rente na tržištu EU, a na račun potrošača, koji su rasuti i slabo organizovani.¹⁹ S tim u vezi postoje dve osnovne grupe problema, a to su:

- aranžmani međusobno nezavisnih firmi, koje imaju za cilj diktiranje cena ili druge uslove poslovanja na tržištu Unije;
- pojava formalnih monopola ili kvazimonopola, uključujući i politike saradnje ili spajanje firmi.

Članom 81 Ugovora o EU zabranjuju se „svi sporazumi među preduzećima, odluke udruženja preduzeća i usaglašene prakse koje utiču na poslovanje među zemljama članicama, a koje kao predmet i cilj imaju sprečavanje, ograničavanje ili remećenje konkurencije unutar zajedničkog tržišta“. U najčešće prakse koje dolaze pod udar ove odredbe spadaju:²⁰

- dogovaranje o cenama ili bilo kojim drugim trgovinskim uslovima;
- ograničavanje proizvodnje, tržišta, tehničkog razvoja, ulaganja;
- dogovori o podeli tržišta;
- primena različitih uslova na različite kupce, koji neke od učesnika stavljaju u neravnopravni položaj;

¹⁹ Miroslav Prokopijević, isto, str. 266.

²⁰ Miroslav Prokopijević, isto, str. 267.

- uslovljavanje potpisivanja ugovora učešćem drugih firmi i traženjem uslova koji su neuobičajeni u trgovini.

Potrebno je naglasiti da svaki dogovor ili ugovor koji narušava nešto od gore navedenog automatski je ništavan.

Sporazum je odluka o udruživanju preduzeća ili o nekoj usaglašenoj praksi, uključujući i „džentlmenski sporazum“. Nedopuštene „prakse saradnje firmi“ jesu sve one radnje gde se smanjuje, inače, uobičajena konkurencija koja postoji među rivalskim firmama. Osim sporazuma firmi, koji zbog obima posla ne dolaze pod udar politike konkurencije, postoje i izuzeci koji su osigurani Ugovorom o EU. To su u načelu oni sporazumi među firmama koji osim koristi tim firmama donose i očitu korist potrošačima. Ta izuzeća moguća su u slučaju kada:

1. sporazum doprinosi poboljšanju proizvodnje ili raspodele dobara ili unapređuje tehnički i ekonomski progres;
2. sporazum dopušta potrošačima pošten udeo u koristi koja njime nastaje;
3. sporazum nije usmeren na značajnije suzbijanje konkurencije u Uniji.

Potreba za izuzećima mora se dokazivati od slučaja do slučaja. Ona se daju na određeni period i mogu se opozvati. Takođe, postoje i grupna izuzeća, a to je slučaj kada sporazumi ne potpadaju pod udar člana 81 Ugovora o EU.

2.2.2. Zloupotreba dominantnog položaja

Zabrana zloupotrebe dominantnog položaja od strane firme regulisana je članom 82. Ugovora o EU. Evropski sud pravde je na sledeći način definisao dominantni položaj: „Položaj ekonomske snage nekog preduzeća koji mu omogućava da ometa efikasnu konkurenciju na relevantnom tržištu, a što mu omogućava da se do znatne mere ponaša nezavisno od konkurenata i partnera, a u krajnjoj liniji i od potrošača.“²¹ Pod dominantnim položajem se podrazumeva više od 50% udela na tržištu.

²¹ Miroslav Prokopijević, isto, str. 269.

Zabrana je raščlanjena na nekoliko posebnih pitanja, između ostalog na:

1. zloupotrebe koje se odnose na nametanje neodgovarajuće kupovine, prodajne cene ili drugih uslova razmene;
2. zloupotrebe koje se odnose na ograničavanje proizvodnje, plasmana i tehničkog razvoja, a na štetu potrošača;
3. zloupotrebe koje se odnose na primenu nejednakih uslova na iste poslove sa različitim partnerima, čime se oni stavljaju u lošiji konkurentski položaj;
4. zloupotrebe koje se odnose na zaključivanje ugovora s dodatnim obavezama koje, prema trgovačkim običajima ili po prirodi ugovora, nemaju veze sa predmetom ugovora.

Veoma je važno napomenuti da nije zabranjeno da neka firma ima dominantan položaj na tržištu, zabranjeno je samo da se taj dominantni položaj zloupotrebi.

Da bi se primenila klauzula o zloupotrebi dominantnog položaja moraju biti zadovoljena sledeća tri uslova:

1. dominantan položaj;
2. zloupotreba dominantnog položaja;
3. negativan uticaj na trgovinu među članicama.

Ukoliko nisu zadovoljena sva tri uslova, nema osnove za delovanje antimonopolskog dela Komisije protiv neke firme.

Specifične zloupotrebe dominantnog položaja koncentrišu se oko nekoliko faktora, kao što su:

- cene (nerealno²² visoke i nerealno niske cene);
- odbijanje snabdevanja (kada firme odbijaju da snabdevaju dojučerašnje kupce);
- vezane isporuke (prodaja neke robe se uslovljava kupovinom neke druge vrste robe u kasnijim fazama proizvodnje), itd.

²² Nerealnost se utvrđuje na osnovu razlike između troškova proizvodnje i prodajne cene.

2.2.3. Spajanje firmi

Firme su obavezne da pri kupovini drugih firmi ili spajanju firmi određene veličine podnesu Komisiji zahtev za odobrenje tih operacija. O spajanju firmi govori se kada od dve ili više do tada nezavisnih firmi postaje jedna ili kada se nad tim firmama uspostavlja jedinstvena vlasnička kontrola. Tu se misli i na situaciju kada neka firma ne kupuje drugu firmu već samo njenu imovinu.²³

Osnovni kriterijum koji Komisija ima pri spajanju firmi jeste da li se tim potezom šteti konkurentnosti tržišta Unije. Do spajanja dolazi kada dve ili više do tada međusobno nezavisnih firmi dođu pod jedinstvenu upravljačku i vlasničku kontrolu. Spajanje firmi može da smanji konkurenciju i izazove poremećaje na tržištu, a može i da unapredi konkurenciju i iskoristi efekte ekonomije obima.

Ukoliko je spajanje firmi *efikasno*, znači da je ono potrebno. Ako, pak, to nije slučaj, samo tržište će kazniti firme zbog neefikasnog spajanja, tako da nema potrebe da ga birokratija sprečava.

Politika zaštite konkurencije EU ne odnosi se samo na firme iz EU već i na firme iz sveta koje posluju na njenom tržištu.

2.2.4. Državna pomoć firmama

Davanje državne pomoći u EU regulisane se direktivama 80/723 i 2000/52. Ugovra o EU. Državna pomoć je oblik indirektnih vancarinskih barijera. Firme ili grane koje dobijaju pomoć od države nalaze se u povoljnijem položaju u odnosu na njihove konkurente, makar privremeno. Ako neka firma ima teškoće, to još uvek ne znači da će poslovno loše stajati, jer joj državna pomoć može popraviti poslovnu situaciju. Državna pomoć ide na teret poreskih obveznika, jer država nema sopstvenih sredstava. Konkurencija za državnu pomoć je velika. Da bi se ona dobila potrebno je snažno lobiranje i druge aktivnosti kako bi se državni

²³ Miroslav Prokopijević, isto, str. 271.

službenici pridobili da daju sredstva baš određenoj firmi. U slučaju da neka firma dobije državnu pomoć, ta firma stoji bolje, dok njeni rivali stoje lošije. Može se reći da državna pomoć menja ishod tržišne utakmice. Upravo zbog toga i Evropska unija je povelu računa o državnoj pomoći. Postoje određena načela kojih se Unija drži u prosuđivanju obima i karaktera državne pomoći:

1. selektivnost – izbor određenih firmi, i to takvih koje posle dobijene pomoći imaju šansu da budu profitabilne;
2. privremenost – pomoć je vremenski ograničena;
3. transparentnost – pomoć je jasno vidljiva i merljiva;
4. prikladnost – dati oblik pomoći je dobro odabran.

Takođe, osim načela, postoje i određena pravila za davanje pomoći. Postoje i pomoći čije davanje nije dozvoljeno, kao npr. subvencije. Takođe postoje i izuzetci od zabrane kao npr. socijalna pomoć, pomoć pri ublažavanju posledica prirodnih katastrofa ili trajnog zaostajanja, pomoć krajevima koji su iz nekog razloga ostali posebno nerazvijeni.

Za sprovođenje regulacije vezane za politiku konkurencije odgovorna je Komisija. Ona mora biti pravovremeno obavještena o svim oblicima državne pomoći, uključujući i one oblike pomoći za koje je na prvi pogled vidljivo da su zakoniti.

2.3. Sprovođenje regulacije o konkurenciji

Nadležnost za sprovođenje regulacije vezane za politiku konkurencije u Uniji ima **Evropska Komisija**. Ona to čini u saradnji sa nacionalnim telima. Komisija treba da ukaže na načine da se problem otkloni i u tom slučaju ona deluje zajedno sa zemljama članicama.

U slučaju očite povrede regulacije Komisija ima mogućnost da pokrene sopstvenu istragu. Ona nije dužna da pokreće istragu o svakom slučaju koji dozna. U slučajevima postupaka pred Komisijom od firmi se ne može tražiti da dostave podatke kojima same sebe okrivljuju.

Predstavnici Komisije su ovlašćeni da vrše istragu i na teritoriji država članica, pri čemu od strana u sporu mogu da traže na uvid poslovne knjige, da kopiraju delove koji su im potrebni, da ulaze u sve objekte firmi, itd. Nacionalna tela moraju da pružaju pomoć u istrazi ukoliko to EK²⁴ zatraži. S druge strane, Komisija je dužna da unapred obavesti zemlju u kojoj će se istraga obaviti, kao i da navede imena istražilaca. Takođe, i vlasti domicilne zemlje su obavezne da sarađuju sa istražnim telima Komisije, a ona ih mora obavestiti o rezultatima istrage pre nego što napiše konačni izveštaj o rezultatima istrage. Komisija je dužna da javno objavi rezultate istrage. Ona je obavezna i da čuva kao poverljive sve informacije do kojih dođe tokom istrage, a koje se odnose na razne aktere u istrazi.

Pre nego što donese i objavi presudu, EK mora da pruži priliku firmi ili organizaciji protiv koje se istraga vodi da iznese svoje gledište.

U slučaju kada su preduzeća narušila pravila politike konkurencije EU, Komisija izriče kazne. Preduzeća mogu da prihvate ili da se žale Sudu pravde. Ako prihvate da plate kaznu, postupak se plaćanjem završava. Ako se preduzeća žale na odluku Komisije, konačnu reč ima ESP. Sve kaznene odluke Komisije i izrečene kazne nadgleda Sud prve instance. Sud posebno vodi računa o zakonitosti odluka i proporcionalnosti kazne.

Kazne su različitih visina, u zavisnosti od slučaja. Trenutna kaznena politika Komisije drži se načela da su izrečene kazne proporcionalne šteti učinjenoj zajedničkom tržištu. Kazne u EU umanjuju se ako su već izrečene i plaćene kazne na nacionalnom nivou.

Sem politike konkurencije EU, u Uniji se odvija konkurencija među državama i firmama. Konkurencija među firmama odvija se zahvaljujući odredbama zajedničkog tržišta i načelima uzajamnog priznavanja proizvoda, standarda i dozvola.

Sve zemlje članice su obavezne da imaju i nacionalnu politiku konkurencije. Ona podrazumeva postojanje odgovarajućih zakona, postojanje nezavisnog regulatornog tela koje vodi istrage i prijavljuje prekršioce i dokumentovane prakse da se antimonopolska politika primenjuje na odgovarajući način.

²⁴ EK - Evropska komisija

2.3.1. Telo za zaštitu konkurencije

Propisi, tj. zakonski i podzakonski akti kojima se štiti konkurencija su prilično složeni. Zakon kojim se štiti konkurencija spada među zakone koje mnoge zemlje smatraju za veoma važne u obezbeđivanju adekvatnog poslovnog okruženja. Prema tome, mnogo je značajno obezbediti njegovu efikasnu i ispravnu primenu da bi se postigli željeni ciljevi u pogledu zaštite konkurencije. Stoga, većina modernih sistema zaštite konkurencije predviđa da se o primeni zakonskih rešenja stara specijalizovano administrativno telo koje se naziva telo za zaštitu konkurencije. Postoji mnogo naziva za ovo telo koji variraju od zemlje do zemlje. Neki od tih naziva su: komisije za zaštitu konkurencije, antimonopolske komisije, saveti za zaštitu konkurencije, kancelarije, direktori, itd. Međutim, svima im je zajedničko to da oni predstavljaju organe uprave. Njima je povereno da nadgledaju tržište i ponašanje učesnika na njemu i da reaguju na one aktivnosti tržišnih subjekata koje mogu da naruše nesputanu konkurenciju i umanje konkurentski pritisak, koji je osnovni pokretač privrednog napretka. Telo za zaštitu konkurencije treba da budu samostalna u obavljanju svoje funkcije. Oni su u Evropi organizovani kao nezavisne institucije. Međutim, tela su odgovorna nacionalnom parlamentu koji bira, odnosno postavlja njihove članove. Takođe, tela parlamentu polažu račune za svoj rad, obično jednom godišnje. Ti izveštaji sadrže informacije o aktivnostima tela za zaštitu konkurencije u prethodnom periodu, efikasnost njihovog rada, kao i procenu trendova, budućih potreba i eventualnih smernica u kojima će se kretati sprovođenje politike zaštite konkurencije.

Kako bi se osigurala nezavisnost glavnih zvaničnika tela za zaštitu konkurencije od političkih uticaja, oni se biraju na duži vremenski period, koji se ne poklapa sa izbornim ciklusom u zemlji. Mandati različitih zvaničnika tela za zaštitu konkurencije određeni su tako da ističu u različito vreme, tako da svakih godinu, dve sledi po jedno imenovanje, umesto sva odjednom. Zvaničnici tela za zaštitu konkurencije ne mogu biti razrešeni dužnosti, osim u opravdanim slučajevima kršenja pravila.

Zakonodavna vlast osnivanjem tela za zaštitu konkurencije prebacuje na njega skoro sav teret sprovođenja zakona. Međutim, iako je telo nezavisno od izvršne vlasti ono ostaje deo državnog aparata i trošak njihovog mehanizma snose poreski obveznici.

Telo za zaštitu konkurencije istražnu funkciju poverava stručnoj službi, dok funkciju odlučivanja imaju kolektivna tela. Njih čine izabrani zvaničnici tela za zaštitu konkurencije u parlamentu. Zadatak stručne službe jeste da prikuplja informacije sa tržišta, kao i informacije o samom tržištu, ponašanju učesnika na tržištu, i da analizom tih prikupljenih podataka dođe do nalaza, da predlaže odluke koje treba doneti, kao i da obavlja druge administrativne poslove. Zadatak onih koji odlučuju unutar tela za zaštitu konkurencije jeste da na osnovu podataka koje je prikupila stručna služba, kao i na osnovu nalaza do kojih je ona došla, utvrde da li je došlo do povrede zakona, tj. do narušavanja konkurencije. U slučaju da je došlo do povrede zakona, sankciju izriče ili samo telo za zaštitu konkurencije ili na osnovu njegove prijave neki drugi državni organ (npr. prekršajni sud).

Tela za zaštitu konkurencije značajan deo svojih aktivnosti treba da posvete zastupanju i promovisanju ideje zaštite konkurencije, kao i politike takve zaštite. Aktivnosti tela za zaštitu konkurencije koje su veoma bitne jesu upravo u domenu aktivnog zastupanja politike zaštite konkurencije na tržištu. Ono treba da savetodavno učestvuje u formulisanju zakona koji treba da se primenjuju u cilju zaštite konkurencije. Međutim, treba napomenuti da je svaka promena zakona skupa i da svaki novi zakon donosi nove troškove. Zakon se treba valjano napisati! Potrebno je da ga shvate i nauče oni koji ga primenjuju, kao i oni na koje se taj zakon odnosi, a sve to košta. Ipak, možda najviše košta to što se unosi neizvesnost u poslovno okruženje.²⁵

2.3.2. Evropska komisija

Evropska komisija (*European Commission*) je izvršni organ Evropske unije, čije je sedište u Briselu. Predstavlja jednu od tri glavne institucije (Savet EU, Evropska komisija i Evropski parlament) koje međusobno usko sarađuju i čine osnovu delovanja Evropske Unije. Predsednik i članovi Komisije se biraju od strane zemalja članica pošto su prethodno odobreni od strane Evropskog parlamenta. Članovi Komisije zastupaju interese EU. Osnivački ugovor im garantuje potpunu nezavisnost. Komisija predstavlja interese građana Evropske unije i nezavisna je od država članica.

²⁵ Boris Begović, Vladimir Pavić, isto, str. 38.

Komisija je izvršni organ institucionalnog sistema Unije, i kao takva:

- ima pravo da daje nacрте zakona i potom ih predstavi Parlamentu i Savetu;
- odgovorna je za implementiranje Evropskog zakonodavstva (direktive, regulacije, odluke), budžet i programe usvojene od strane Parlamenta i Saveta;
- ponaša se kao čuvar Postupaka i, zajedno sa Sudom pravde, uverava se da se zakon Zajednice pravilno primenjuje;
- predstavlja Uniju na međunarodnoj sceni i pregovara oko međunarodnih dogovora, uglavnom na polju razmene i saradnje.

Sve do početka 2005. godine, Francuska, Italija, Nemačka, Španija i Ujedinjeno Kraljevstvo imale su pravo na po dva predstavnika u Komisiji, kada dolazi do izmene. Tada je Komisija, prema Ugovoru iz Nice, sastavljena od po jednog predstavnika iz svake države članice. Odluke u Komisiji donosi cela Komisija glasanjem.

Komisija EU ima 27 komesara. Među njima se bira predsednik i potpredsednici Komisije, koga bira Savet. Kandidate za mesto komesara predlažu vlade članica, a za njihov izbor neophodna je saglasnost Evropskog parlamenta. Komesari ne primaju uputstva od vlade država članica koja ih je izabrala. Mandat komesara traje pet godina i poklapa se sa mandatom Evropskog parlamenta.

Komisija zastupa opšte interese EU, koje ostvaruje kroz nekoliko ovlašćenja. Ona prvenstveno osmišljava politike EU te pokreće zakonodavni postupak, upućivanjem predloga akta Savetu i, u područjima suodlučivanja, Evropskom parlamentu.

Komisija je i *glavni* izvršni organ EU, iako se izvršenje politika EU uglavnom prepušta organima država članica. Važnu izvršnu ulogu Komisija ima u sprovođenju **politike konkurencije**, gde je ovlašćena da donosi odluke koje su direktno upućene pravnim subjektima u državama članicama. Može se reći da je ona veoma istrajna u kreiranju politike konkurencije koja je neophodna za stvaranje jedinstvenog tržišta. Međutim, problem državne pomoći remeti jedinstveno tržište, jer firme ili grane koje dobijaju pomoć od države nalaze se u povoljnijem položaju u odnosu na njihove konkurente, makar privremeno. Komisija, takođe, ima ovlašćenje nametati i kazne. U određenim je slučajevima ovlašćena da donosi i normativne akte.

Evropski parlament može raspustiti Komisiju u svakom trenutku, ali ne može smenjivati pojedine komesare.

2.3.3. Evropski sud pravde

Uloga je Evropskog suda pravde (*European Court of Justice*) kao institucije jeste da osigura da se pri primeni i tumačenju Osnivačkog ugovora poštuje pravo. Iako Evropski sud ima ograničenu nadležnost, on je od izuzetne važnosti pri uobličavanju pravnog poretka Unije. Evropski sud pravde u Uniji ima kako pravosudnu, tako i veoma važnu političku ulogu. Sedište Suda je u Luksemburgu.

Može se reći da je Evropski sud pravde jedini ovlašćeni tumač odredaba osnivačkih ugovora. On, takođe, rešava sporove po tužbama država članica i građana, čija su prava povređena nekom od odluka tela Unije.

Evropski sud je institucija koja se od 1989. godine sastoji od dva suda:²⁶

- Suda Evropskih zajednica (*Court of Justice of the European Communities*) – čine ga po jedan sudija iz svake države članice, a danas ima 27 sudija. Osim sudija, ravnopravan položaj u Sudu ima osam nezavisnih advokata. Funkcija nezavisnih advokata je davanje mišljenja Sudu o tome kako rešiti konkretni predmet, ne zastupajući pri tom ničije interese u postupku. Oni daju stručnu ocenu o tumačenju i primeni prava u konkretnoj situaciji. Statutom Suda je uređena organizacija Suda i postupak pred njim. Statut je sadržan u Protokolu uz Osnivački ugovor i njegov je sastavni deo, te u Pravilima postupka.
- Prvostepenog suda (*Court of First Instance*) – čini ga, prema Ugovoru iz Nice, barem jedan sudija iz svake države članice, a danas ih ima 27. Međutim, postoji mogućnost da se broj sudija povećava. U Prvostepenom sudu nema nezavisnih advokata, ali se u konkretnom predmetu može odlučiti da se jednom od sudija poveri zadatak nezavisnog advokata. Takođe, i kod Prvostepenog suda, organizacija Suda, kao i postupak pred njime, uređeni su Statutom Suda koji je sadržan u Protokolu uz

²⁶ <http://www.mojaeuropa.rs/o-evropskoj-uniji/institucije/evropski-sud/>

Osnivački ugovor i njegov je sastavni deo, te u Pravilima postupka Prvostepenog suda. Nacrt Osnivačkog ugovora predložio je da se ta sudska instances preimenuje u Visoki sud.

S obzirom na to da su nadležnosti Evropskog suda pravde ograničene, potrebno je istaći da su najvažniji sledeći postupci:

- *Prethodni postupak* – postupak koji pred Sudom pokreće nacionalni sud pred kojim se neko pitanje evropskog prava pojavi kao relevantno za odlučivanje u predmetu. Nacionalni sudovi u tom postupku mogu Evropskom sudu postavljati pitanja tumačenja i pitanja valjanosti prava Zajednice. Nacionalni sudovi nižih instanci ovlašćeni su postavljati takva pitanja, dok su sudovi zadnje instance to obavezni učiniti. Na taj se način u pravnom sistemu Zajednice osigurava ujednačenost prava.
- *Tužbe protiv države članice* – Evropski sud ovlašćen je da, na zahtev Komisije ili države članice, utvrdi da li neka država članica krši neku od obaveza utemeljenih u pravu EU. Postupak se pokreće nakon prethodno neuspelog administrativnog postupka. Od tužene države očekuje se da preduzme sve što je potrebno kako bi se ispravila povreda koja je utvrđena presudom Evropskog suda.
- *Tužbe za poništenje akta Zajednice* – Evropski sud ovlašćen je da poništiti akt koji donese institucija EU ukoliko je protivpravan iz nekog od razloga predviđenih Ugovorom. Takav zahtev Sudu mogu podneti institucije EU (Savet, Parlament, Komisija). Takođe, u određenim slučajevima takav zahtev može podneti i Evropska centralna banka, države članice, kao i pojedinci - pravna i fizička lica iz država članica ako mogu dokazati postojanje pravnog interesa za traženje poništenja akta.
- *Tužbe zbog propusta* – Isti tužioci kao u postupcima povodom tužbe za poništenje ovlašćeni su pokrenuti i postupak zbog propusta neke od institucija EU da donese akt koji je putem neke postojeće pravne norme obavezna doneti.
- *Tužbe za naknadu štete* – Institucije, države članice, kao i pravna i fizička lica ovlašćeni su pred Evropskim sudom zahtevati da im institucija EU nadoknadi štetu koju je prouzrokovala protivpravnim delovanjem.

Veoma je bitno naglasiti da je Evropski sud pravde glavni sudski organ za obezbeđivanje jedinstvenog tumačenja i primene **prava konkurencije** širom EU. S obzirom na nadležnost Evropske komisije da izriče kazne ako je došlo do narušavanja pravila politike konkurencije EU, preduzeća se protiv odluke Komisije mogu žaliti Evropskom sudu pravde. U slučaju da dođe do žalbe, konačnu reč ima upravo Sud.

2.4. Ocena politike konkurencije

Za sprovođenje mera politike konkurencije nadležna je Evropska komisija, koja je nadležna i za sprovođenje odluka ESP-a²⁷. Nacionalne administracije pomažu EK da ih sprovede.

Politika konkurencije EU, iako delom kontroverzna, značajno je doprinela integraciji evropskih tržišta, povećavanju stepena efikasnosti poslovanja, potrošačkoj slobodi izbora i kvalitetnijim i jeftinijim proizvodima.

Osnovni prigovori merama koje je EU koristila za unapređenje politike konkurencije odnose se na oslanjanje na kvantitativno-teritorijalna merila i efekte i na administrativne okvire, a ne na analizu ekonomskih efekata.

Jedan od većih nedostataka politike konkurencije u EU jeste i to što je u prošlosti bila vrlo centralizovana. Možda je to bilo neophodno u fazi u kojoj je trebalo osigurati jedinstvena merila širom EU, koja se mogu primenjivati i bez centralizacije. Politika konkurencije i harmonizacija često nisu bile usmerene na jačanje tržišnih sila već su bile sredstvo za povećanje uticaja birokratije u privredi. Evropska unija ima dovoljno mogućnosti da osigura konkurenciju spolja, ako je već nema dovoljno unutar nje.

Politika konkurencije EU ne može se okarakterisati jednoznačno i jednodimenzionalno pre svega što je bila razapeta između dva generalna cilja i zato što je pri tom pokušavala da ih nekako pomiri i istovremeno postigne više posebnih ciljeva. Generalni ciljevi su, s jedne strane, bili zahtevi birokratije za regulacijom, a s druge strane, zahtevi tržišta. Najvažniji

²⁷ ESP - Evropski sud pravde

generalni cilj valjane politike konkurencije svakako nije bio vodeći cilj evropske politike konkurencije. Politika konkurencije je imala i nekoliko važnih posebnih ciljeva. Njen glavni posebni cilj do sada je bio pomoć EU integraciji. Drugi bi mogao biti osiguravanje jednakosti prilika u privredi.

Iako ima nedostatke, politika zaštite konkurencije spada u najbolje zajedničke politike EU. Ona ima veliki doprinos u integraciji tržišta, kao i u suzbijanju monopola.

2.5. Kaznene mere i primena propisa o zaštiti konkurencije

U većini zemalja primena propisa o zaštiti konkurencije ima nekoliko aspekata, a to su:

1. kažnjavanje onih koji su zakon prekršili – represivni aspekt;
2. sprečavanje nastanka tržišnih struktura koje zakonodavac smatra nepoželjnim, pokušava se predupređivanje potrebe za represivnim merama – preventivni aspekt.

Osim ova dva glavna aspekta, u zakonodavstvima pojedinih zemalja postoje i mehanizmi vraćanja situacije u pređašnje stanje. Ova varijanta je i najređa. Aktivnosti na sprovođenju zakona o zaštiti konkurencije stoje na granici između upravne i krivične sfere.

Postoje dva načina kažnjavanja prekršilaca propisa o zaštiti konkurencije, a to su:

- novčano kažnjavanje;
- zatvorsko kažnjavanje.

Novčano kažnjavanje je češći slučaj u odnosu na zatvorsko kažnjavanje. Visoka zaprećena novčana kazna šalje signal da je kršenje zakona o zaštiti konkurencije društveno nepoželjno i da će biti oštro kažnjeno. S obzirom na to da se u ulozi prekršilaca zakona uglavnom nalaze privredna društva kao učesnici na tržištu, težište kaznene politike je na novčanom kažnjavanju.

Kažnjavanjem se postižu sledeća dva aspekta:

1. specijalna prevencija – odnosi se na odvraćanje počinioca od novih kršenja propisa;
2. generalna prevencija – odnosi se na odvraćanje drugih učesnika na tržištu da se upuste u protivzakonite radnje.

Novčana kazna kod kršenja zakona o zaštiti konkurencije se definiše kao procenat od ukupnog prihoda koji učesnik ostvari na tržištu u toku godine dana. U R. Srbiji je Zakonom o zaštiti konkurencije je propisano da se za zloupotrebu dominantnog položaja propisuje novčana kazna u visini od 10% od ukupnog godišnjeg prihoda počinioca. Takođe, slično je i u EU, Evropska komisija kažnjava srazmerno godišnjem prihodu počinioca.

Kao što smo na početku spomenuli osim novčanih, propisi o zaštiti konkurencije predviđaju i *zatvorske kazne*. One se mogu izreći samo fizičkim licima. Najčešće su to najodgovorniji rukovodioci privrednih društava koja su prekršila zakon. Ovakva kazna je sporija u odnosu na novčano kažnjavanje, jer zahteva krivični postupak, visoke standarde dokazivanja i višestепенost u odlučivanju.

Osnovna prednost novčane kazne jeste u tome što su troškovi njenog izvršavanja zanemarljivi u odnosu na zatvorsku kaznu koja je skupa, jer generiše znatne (kako fiksne, tako i varijabilne) troškove.

Svrha oštre kaznene politike jeste da zvaničnike privrednih društava natera da dva puta razmisle pre nego što se upuste u nezakonite radnje. Ovo se odnosi i na novčanu, kao i na zatvorsku kaznu.

Tela za zaštitu konkurencije mogu da oslobode od kažnjavanja one učesnike na tržištu koji „otkucaju“ svoje partenere u restriktivnom sporazumu.

Ukoliko se dođe do zaključka da je zakon zaista prekršen, telo za zaštitu konkurencije podnosi prekršajnu prijavu sudu. Telo za zaštitu konkurencije je povereno utvrđivanje prekršaja, kao i ovlašćenje za izricanje kazne. Nakon što utvrdi da je zakon prekršen, umesto da podnosi prekršajnu prijavu, telo za zaštitu konkurencije odmah izriče i kaznu koju smatra odgovarajućom. U EU, Evropska komisija donosi rešenja i izriče kazne za povrede konkurencije. Sličan je slučaj i sa ovlašćenjima Komisije za zaštitu konkurencije u našoj zemlji. Čak i kada se telu za zaštitu konkurencije poveri mogućnost da izriče novčane kazne, određeni aspekti kaznene šeme ostaju u isključivoj nadležnosti sudova. Samo sud može da odluči o tome da li je neko učinio ili nije učinio krivično delo.

Mehanizam kažnjavanja se pokreće tako što telo, kome je povereno da štiti konkurenciju, podnosi krivičnu prijavu.

Osnovna filozofija zakona o zaštiti konkurencije jeste da se kažnjava zloupotreba tržišne pozicije, a ne sama tržišna pozicija.²⁸

Finansiranje tela koje sprovodi propise o zaštiti konkurencije nameće ozbiljne troškove. Potrebno je obezbediti odgovarajuće prostorije, tehničku opremu i kvalitetne i obučene profesionalce. S druge strane, vrhunski stručnjaci se u takvu službu mogu privući u slučaju da su im ponuđene odgovarajuće zarade.

Izdaci za sprovođenje propisa o zaštiti konkurencije su visoki. Novčane kazne se uplaćuju u državni budžet, a ne u kasu tela za zaštitu konkurencije. To znači da budžet tela za zaštitu konkurencije ne zavisi od iznosa kazni koje je naplatio. Ipak, telo se, osim iz budžeta, ponekad finansira i od naknada koje samo naplaćuje za svoj rad. Naknade koje se naplaćuju treba da budu tako odmerene da isključivo pokrivaju troškove obrade podnesenog zahteva, a ne da predstavljaju izvor bogaćenja tela za zaštitu konkurencije ili izvor dodatnih budžetskih prihoda.

Iako telo za zaštitu konkurencije smatra da je došlo do povrede konkurencije od strane učesnika na tržištu, *potrebno je pružiti pravno sredstvo učesnicima protiv odluke* za koju smatraju da je doneta na njihovu štetu. To se postiže time što se dozvoljava da odluku tela za zaštitu konkurencije preispita sud. Prema Zakonu o zaštiti konkurencije u R. Srbiji protiv rešenja Komisije može se povesti upravni sud, tj. tužba se podnosi Upravnom sudu. U EU, protiv odluka Evropske komisije postupak se vodi pred evropskim Prvostepenim sudom, a na odluku tog suda stranka se može žaliti Evropskom sudu pravde. Postupnici pred sudom umeju da potraju. Zaštita konkurencije pored stalnih troškova (kao što su organizovanja i održavanja rada tela za zaštitu konkurencije), stvara i dodatne troškove u okviru pravosuđa.

Primena propisa o zaštiti konkurencije treba da umanja neizvesnost sa kojom se suočavaju privredni subjekti, tj. učesnici na tržištu. Veoma je bitno da se zakon o zaštiti konkurencije sprovodi tako da u istim situacijama ishod primene zakona bude istovetan. Primenu zakona ne treba procenjivati samo po tome šta se dešava, treba da se procenjuje i sa

²⁸ Boris Begović, Vladimir Pavić, isto, str. 43.

stanovišta onoga što je moglo da se desi, a nije. Ukoliko primena zakona nije ujednačena i regularna i ukoliko dovodi do neprihvatljivog rasta regulatorne neizvesnosti za učesnike na tržištu, oni će jednostavno napustiti tržište, a možda i zemlju.²⁹

Naime, u primeni propisa ne treba da bude nečeg ličnog, jer je to jako ozbiljna stvar. Aktivnosti zvaničnika tela za zaštitu konkurencije treba da budu u funkciji zadatka tog tela, a to je sprovođenje zakona. To vodi ka tome da njihovi nastupi u javnosti treba da budu usredsređeni na sprovođenje zakona i zastupanje politike zaštite konkurencije, a ne na ličnu promociju.

2.6. Konkurencija u okviru Svetske trgovinske organizacije (STO)

Ideja o formiranju međunarodne trgovinske organizacije nastala je krajem Drugog svetskog rata, na konferenciji u Breton Vudsu održanoj 1944. godine, na kojoj su potpisane povelje o osnivanju Međunarodnog monetarnog fonda i Svetske banke.³⁰ Međutim, ideja o međunarodnoj trgovinskoj organizaciji je propala i tada je započeta "privremena primena" Opšteg sporazuma o carinama i trgovini - GATT (*General Agreement on Tariffs and Trade*). Privremena primena trajala je do 1995. godine, kada je osnovana **Svetska trgovinska organizacija – STO** (*World Trade Organization – WTO*). Svetsku trgovinsku organizaciju ne čine sve države sveta. Zemlje postaju članice STO putem pregovora. Prilikom pregovora zemlje članice se obavezuju da će otvoriti svoja tržišta i poštovati pravila i discipline STO. Za većinu članica STO ovi pregovori su se odvijali pod okriljem GATT-a i one su postale originalne članice osnivači STO. Ostale zemlje, koje nisu učestvovalе u pregovorima 1995. godine, podnose zahtev i ulaze u proces pregovora sa ostalim članicama koje odlučuju o njihovom prijemu. STO ima 157 zemalja članica i 27 zemalja posmatrača, među kojima je i naša zemlja. Sedište STO je u Ženevi (Švajcarska).

²⁹ Boris Begović, Vladimir Pavić, isto, str. 46.

³⁰ Stakić B., *Međunarodne finansijske institucije*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2012., str. 255.

Osnovni cilj Svetske trgovinske organizacije je da obezbedi da se međunarodna trgovina odvija na sloboran i predvidiv način i to stvaranjem operativnog i efikasnog multilateralnog trgovinskog sistema.³¹

Može se reći da je STO međunarodna međudržavna organizacija, čija je oblast delovanja međunarodni trgovinski odnosi država članica Organizacije. Ona reguliše kako međunarodnu trgovinu robom između zemalja članica, tako i trgovinu uslugama i trgovinske aspekte prava intelektualne svojine. Osnovni sporazum je Sporazum o osnivanju Svetske trgovinske organizacije (*Agreement Establishing the World Trade Organisation*) koji predstavlja statut organizacije, a njime su definisana osnovna pravila funkcionisanja, odlučivanja i učlanjenja u ovu organizaciju.³² Pomenuti Sporazum je ujedno i najznačajniji i osnovni Sporazum o STO. Međutim, to nije jedini sporazum koji postoji u sistemu sporazuma kojima je osnovana STO. Ostali sporazumi i odluke su stavljeni kao prilog (aneks) ovog osnovnog sporazuma.

Veoma je bitno napomenuti da je jedna od funkcija STO saradnja sa drugim međunarodnim institucijama radi kreiranja globalne ekonomske politike. Pod globalnom ekonomskom politikom se podrazumeva usmeravanje globalnih trgovinskih i finansijskih tokova od strane međunarodnih ekonomskih organizacija. Zbog toga STO sarađuje sa Međunarodnim monetarnim fondom (*International Monetary Fund – IMF*) i Svetskom bankom (*World Bank – WB*).³³ Takođe, veoma je bitno naglasiti da je STO pravno lice i subjekat međunarodnog prava.

Ugovor kojim se osniva *Svetska trgovinska organizacija – STO* jeste jedan od najznačajnijih ostvarivanja međunarodnog trgovinskog prava. Svetska trgovinska organizacija ima funkciju sprovođenja sporazuma o regulisanju međunarodne trgovine. Multilateralni ugovori sklopljeni u okviru STO obuhvataju područja trgovine robom, uslugama, zaštitu

³¹ Snežana Zubić – Petrović, Aleksandra Raković, *Svetska trgovinska organizacija – pravni instrumenti i savremene tendencije*, Ministarstvo za međunarodne ekonomske odnose Srbije i Crne Gore, Beograd, 2005., str. 3.

³² Stakić B., isto, str. 256.

³³ Stakić B., isto, str. 257.

intelektualne svojine, investicija, kao i sistem rešavanja sporova, kojim se osigurava efikasna zaštita slobodne trgovine u međunarodnim razmenama.

U sastavu Svetske trgovinske organizacije, države članice raspravljaju o slobodnoj trgovini. Stoga, može se reći da je upravo **politika konkurencije** najjači instrument kojim se postiže slobodna trgovina.

Propisi o konkurenciji postaju sve važnije sredstvo za popravljjanje trgovinske politike kako na globalnom, odnosno multilateralnom nivou u okviru STO, tako i na lokalnim nivoima država članica. Uključivanje prava i politike konkurencije u okviru STO danas je jako složeno.

Svrha primene pravila o konkurenciji ponajviše podrazumeva ekonomsku efikasnost i zaštitu potrošača kao i zagarantovani pristup tržištu potrošača.

Najznačajniji koraci vezani za uvođenje principa konkurencije u sistem STO usledili su za vreme Urugvajске runde pregovora. Ona dovodi do smanjenja carinskih stopa i uspostavljanja standarda i pravila za primenu antidampinških, kompenzatornih i zaštitnih mera, kao i potpisivanja Sporazuma o trgovini uslugama – GATS (*General Agreement on Trade in Service*). Završetkom Urugvajске runde pregovora u sistem STO uvedena je politika konkurencije kao dopuna trgovinskoj politici. U sastavu Urugvajске runde pregovora za politiku konkurencije veoma su bitni sledeći sporazumi:

1. Opšti sporazum o trgovini uslugama – GATS (*General Agreement on Trade in Service*);
2. Sporazum o merama zaštite intelektualne svojine – TRIPS (*Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights*);
3. Sporazum o trgovinskim aspektima u vezi sa stranim ulaganjima – TRIMs (*The Agreement on Trade Related Investment Measures*).

2.6.1. Opšti sporazum o trgovini uslugama - GATS

Opšti sporazum o trgovini uslugama – GATS (*General Agreement on Trade in Service*) – Opšti sporazum o trgovini uslugama predstavlja osnovni akt liberalizacije trgovine uslugama. Najveći uticaj politike konkurencije u svetskoj trgovini postignut je definisanjem i institucionalizovanjem trgovine uslugama. Usluge su uključene u Urugvajsku rundu pregovora, ali pod posebnim sporazumom, GATS-om. U GATS-u usluge su podeljene na 11 glavnih sektora, i to: poslovne usluge, usluge komunikacija, usluge distribucije, usluge građevinarstva i inženjeringa, usluge obrazovanja, usluge okoline, finansijske usluge, zdravstvene i socijalne usluge, usluge u turizmu i putne usluge, rekreativne, sportske i kulturne usluge, transportne usluge i ostale usluge. Sporazum o trgovini uslugama zasniva se na sledeća tri elementa:

- Okvirni sporazum koji sadrži osnovne obaveze za sve države članice;
- Nacionalni rasporedi obaveza koji sadrže specifične dalje obaveze u svrhu trajnog procesa liberalizacije;
- Brojni aneksi sporazuma kojima se uređuju posebni slučajevi individualnih sektora usluga.

Prvi deo Sporazuma o trgovini uslugama reguliše obuhvat njegove primene. To su usluge koje se pružaju sa teritorije jedne zemlje na teritorije druge zemlje; usluge koje se pružaju na teritoriji jedne zemlje korisnicima iz druge zemlje; usluge koje se obezbeđuju putem komercijalnog prisustva privrednih subjekata jedne zemlje na teritoriji neke druge zemlje; usluge koje pružaju fizička lica, državljani jedne zemlje, na teritoriji druge zemlje.

Drugi deo Sporazuma reguliše opšte obaveze i discipline zemlje. U pomenutom Sporazumu značajna je i obaveza transparentnosti, koja obuhvata publikovanje svih relevantnih zakona i propisa. Pomenutim Sporazumom se zahteva od pružaoca usluga i monopolista, koji su članice STO, da svojim ponašanjem ne narušavaju konkurenciju.

Treći deo Sporazuma obuhvata obaveze pristupu tržištu i nacionalnom tretmanu. Ove obaveze nemaju karakter opštih obaveza, već ih svaka zemlja članica STO preuzima na osnovu svoje nacionalne liste koncesija.

Četvrti deo Sporazuma obezbeđuje osnovu za progresivnu liberalizaciju u oblasti usluga, putem sukcesivnih rundi pregovora o trgovini uslugama.

Peti deo Sporazuma sadrži institucionalne odredbe, uključujući konsultacije i rešavanje sporova. Pomenutim delom predviđa se mogućnost postojanja opštih izuzeća od obaveza po osnovu Sporazuma, kao i izuzeća radi bezbednosti zemlje.

Posebna pitanja pomenutog Sporazuma su regulisana aneksima kojih ima osam, a to su: aneks o izuzecima od primene klauzule najpovlašćenije nacije, aneks o kretanju fizičkih lica koja pružaju usluge, aneks o uslugama vazdušnog saobraćaja, aneks o uslugama pomorskog saobraćaja, aneks o telekomunikacionim uslugama, aneks o turističkim uslugama, aneks o uslugama bankarstva i osiguranja, aneks o profesionalnim uslugama.

Na kraju treba napomenuti da je politika konkurencije veoma bitna u GATS-u. Ona je sa Opštim sporazumom o trgovini uslugama povezana na osnovu opštih obaveza koje se primenjuju na sve sektore i podsektore usluga. Pomenuti Sporazum, takođe, uređuje propise koji se odnose na monopole, kao i na kontrolu poslovnih praksi koje ograničavaju konkurenciju.

2.6.2. Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine - TRIPS

Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine – TRIPS (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) - TRIPS uređuje standarde radi zaštite i sprovođenja prava intelektualne svojine i prevladavanje nedostataka multilateralnog sistema pravila i načela i disciplina kojima bi se uredilo područje međunarodne trgovine u delu koji se odnosi na intelektualno vlasništvo. Odredbe TRIPS prvenstveno karakteriše institut transparentnosti, što zahteva da svaka država članica učini javno dostupnim zakone i druge akte državnih organa, i da javno objavljuje sudske i upravne odluke koje su donošene.

Prvi deo Sporazuma utvrđuje generalna pravila i osnovna načela kojima se određuje nacionalni tretman u pitanjima zaštite intelektualne svojine.

Drugi deo Sporazuma definiše svako pravo zaštite intelektualnog vlasništva ponaosob (autorsko pravo, copyright, javno prikazivanje itd.) i utvrđuje univerzalno trajanje zaštite od 20 godina.

Treći deo Sporazuma uređuje pitanja obligacija na strani članica kojima se pruža zaštita prava intelektualne svojine na nivou propisa nacionalnog pravnog poretka.

Pomenutim Sporazumom se uređuje da zaštita prava intelektualne svojine mora biti efikasna na način da nije skupa i komplikovana i da postupak mora biti sproveden brzo.

Odredba TRIPS-a koja je veoma važna kada je reč o politici konkurencije odnosi se na član 40. odeljka 8 (Kontrola prakse ograničavanja konkurencije u ugovorima o licenci). Pomenutom odredbom je utvrđeno da su članice saglasne da praksa izdavanja licenci ili uslovi koji vladaju u oblasti prava intelektualne svojine, a koji ograničavaju konkurenciju, mogu imati negativan uticaj na trgovinu i mogu sprečavati transfer i širenje tehnologije. Takođe, treba napomenuti da ništa u ovom Sporazumu ne sprečava članice da preciziraju svojim nacionalnim zakonodavstvom način ili uslove davanja licenci koji mogu u određenim slučajevima da predstavljaju zloupotrebu prava intelektualne svojine sa negativnim posledicama na konkurenciju na relevantnom tržištu.

Pomenutim Sporazumom dolazi do izražaja komplementarnost pitanja intelektualnog vlasništva s pravom konkurencije. U uslovima intenzivne tehnološke dinamike tržišta intelektualno vlasništvo obeležavaju karakteristike kritičkog investicionog uloga možda najvećih industrijskih sektora današnjice, kao što su to farmaceutska industrija, biotehnološka industrija i sl. Upravo inovativnost garantuje konkurentnost i perspektivu osvajanja većeg tržišnog udela preduzetnika.

2.6.3. Sporazum o trgovinskim aspektima u vezi sa stranim ulaganjima - TRIMs

Sporazum o trgovinskim aspektima u vezi sa stranim ulaganjima – TRIMs (*The Agreement on Trade Related Investment Measures*) – Pomenutim sporazumom se uređuju slučajevi u kojima određene investicione mere mogu uticati na restrikciju i na ukidanje slobodne trgovine. Takođe, sporazumom se utvrđuje da ni jedna ugovorna strana ne sme primenjivati bilo koju od mera kojom bi se uticalo na trgovinske aspekte vezane za strana

ulaganja. Pomenutim Sporazumom se osniva i Komitet za TRIMs, čija je funkcija nadgledanje sprovođenja obaveza iz ovog Sporazuma.

2.7. Prelazni sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima između Evropske zajednice i Republike Srbije

Prelazni sporazum o trgovini i trgovinskim aspektima između Evropske zajednice i R. Srbije potpisan je u aprilu 2008. godine u Luksemburgu. Ovim sporazumom propisuju se obaveze Srbije u oblasti *državne pomoći*.

Opšte načelo ovog sporazuma jeste: „Poštovanje demokratskih načela i ljudskih prava, proglašanih u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima i definisanih u Evropskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, Završnom aktu iz Helsinkija i Pariskoj povelji za novu Evropu, poštovanje načela međunarodnog prava, uključujući punu saradnju sa Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju, vladavine prava, kao i načela tržišne privrede u skladu sa Dokumentom Bonske konferencije KEBS o privrednoj saradnji, predstavljajući osnov unutrašnje i spoljne politike strana i čineći suštinske elemente pomenutog sporazuma.“³⁴

Sporazum je usklađen sa odgovarajućim odredbama Svetske trgovinske organizacije i sprovodi se na način koji je saglasan ovim odredbama, posebno članovima XXIV Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. godine (GATT 1994) i članom V Opšteg sporazuma o trgovini uslugama (GATS).

Pomenutim Sporazumom je uređen slobodan protok robe koji se odnosi na to da će Zajednica i Srbija, u periodu od najviše šest godina, počevši od stupanja na snagu pomenutog sporazuma, postepeno uspostaviti bilateralnu zonu slobodne trgovine u skladu sa odredbama pomenutog sporazuma i odredbama GATT 1994 i Svetske trgovinske organizacije (STO).³⁵

³⁴ <http://www.pks.rs/SADRZAJ/Files/01%20PrelazniSporazumOTrgoviniITrgovinskimPitanjimaIzmedjuEvropskeZajedniceIRepublikeSrbije.pdf>

³⁵ Član 3. Sporazuma o trgovini i trgovinskim pitanjima između Evropske zajednice i R. Srbije.

Odredbe pomenutog sporazuma se primenjuju na industrijske proizvode, kao i na proizvode od tekstila u skladu sa Sporazumom o trgovini tekstilnim proizvodima između Republike Srbije i Evropske zajednice. Carine na uvoz industrijskih proizvoda poreklom iz Srbije u Zajednicu, kao i dažbine koje imaju isto dejstvo ukidaju se stupanjem na snagu pomenutog sporazuma. Takođe, ukidaju se i količinska ograničenja.³⁶

Carine i dažbine, koje imaju isto dejstvo kao carine, na uvoz u Srbiju industrijskih proizvoda poreklom iz Zajednice, ukidaju se stupanjem na snagu pomenutog sporazuma.

Pored slobodnog protoka robe i industrijskih proizvoda, odredbe pomenutog sporazuma se odnose i na poljoprivredu i ribarstvo.

Pomenutim sporazumom se ne isključuje očuvanje i uspostavljanje carinskih unija, zona slobodne trgovine ili dogovora o prekograničnom prometu, u meri u kojoj se ne menjaju trgovinski dogovori predviđeni pomenutim sporazumom. Sporazum neće uticati na sprovođenje posebnih preferencijalnih dogovora kojima se uređuje kretanje robe, utvrđenih ili u pograničnim Sporazumima prethodno zaključenim između jedne ili više država članica i Srbije ili koji proizlaze iz bilateralnih sporazuma koje je Srbija zaključila radi unapređenja regionalne trgovine.³⁷

Nijedna odredba Sporazuma ne sprečava bilo koju od strana da preduzme odbrambene trgovinske mere. Ako jedna od strana ustanovi da se u trgovini sa drugom stranom sprovodi *damping* i/ili *subvencije* na osnovu kojih je moguće uvesti kompenzatorne mere, ta strana može da preduzme odgovarajuće mere protiv ovakve prakse u skladu sa Sporazumom STO o sprovođenju člana VI GATT 1994. godine ili Sporazumom STO o subvencijama i kompenzatornim merama, kao i odgovarajućim domaćim zakonodavstvom.³⁸

Kada je reč o *državnim monopolima*, Srbija će postepeno prilagoditi sve državne monopole komercijalnog karaktera kako bi obezbedila da, do isteka 3 godine od stupanja pomenutog sporazuma na snagu, više ne postoji diskriminacija između državljana država članica Evropske unije i Srbije u pogledu uslova pod kojima se roba nabavlja i prodaje.³⁹

³⁶ Član 5. Sporazuma.

³⁷ Član 24. Sporazuma.

³⁸ Član 25. Sporazuma.

³⁹ Član 28. Sporazuma.

Sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima ne sprečava zabrane ili ograničenja uvoza, izvoza ili tranzita robe opravdane na osnovu javnog morala, javnog interesa ili javne bezbednosti; zaštite zdravlja i života ljudi, životinja ili biljaka; zaštite nacionalnog blaga umetničke, istorijske i arheološke vrednosti ili zaštite intelektualne, industrijske i komercijalne svojine ili pravila koja se odnose na zlato i srebro.

U sastavu pomenutog sporazuma, postoje i odredbe koje se odnose na **konkurenciju**. Ono što nije u skladu sa pravilnim funkcionisanjem Sporazuma u meri u kojoj može uticati na trgovinu između Zajednice i Srbije jeste:⁴⁰

- sporazumi između preduzeća, odluke udruženja preduzeća i usaglašena praksa između preduzeća, čiji je cilj ili posledica sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurencije;
- zloupotreba dominantnog položaja od strane jednog ili više preduzeća na teritorijama Zajednice ili Srbije, u celini ili na njihovom značajnom delu;
- svaka državna pomoć koja narušava ili preti da naruši konkurenciju davanjem prednosti određenim preduzećima ili određenim proizvodima.

U skladu sa članom 38. pomenutog Sporazuma Srbija će osnovati operativno nezavisno telo kojem će se poveriti ovlašćenja neophodna za potpunu primenu pomenutog člana u roku od jedne godine od dana stupanja na snagu Sporazuma. Telo će, između ostalog, imati ovlašćenja da odobrava šeme državne pomoći i dodelu individualne pomoći, kao i ovlašćenje da naredi povraćaj državne pomoći koja je nezakonito dodeljena. Zajednica i Srbija će, svaka sa svoje strane, obezbediti transparentnost u oblasti državne pomoći, tako što će, između ostalog, jedna drugoj dostavljati redovan godišnji izveštaj ili drugi odgovarajući dokument, sledeći metodologiju i prikaz koji je sadržan u pregledu državne pomoći Zajednice. Na zahtev jedne ugovorne strane druga strana će pružiti informacije o određenim pojedinačnim slučajevima javne pomoći. Ništa iz ovog člana neće sprečavati i neće na bilo koji način uticati na Zajednicu ili Srbiju da preduzimaju kompenzatorne mere u skladu sa odgovarajućim članovima GATT 1994. godine i Sporazuma STO o subvencijama i kompenzatornim merama i sa svojim odgovarajućim zakonodavstvima.

⁴⁰ Član 38. Sporazuma.

Odredbe Sporazuma odnose se i na intelektualnu, industrijsku i komercijalnu svojinu. Od stupanja na snagu pomenutog sporazuma, ugovorne strane će, u pogledu priznanja i zaštite intelektualne, industrijske i komercijalne svojine, uzajamno garantovati privrednim društvima i državljanima ugovornih strana, tretman ne manje povoljan od onog koji ugovorne strane garantuju bilo kojoj trećoj državi u skladu sa bilateralnim sporazumima.⁴¹

Institucionalne odredbe Sporazuma

Sporazumom se osniva *Odbor za sprovođenje Prelaznog sporazuma*, koji ima funkciju nadzora za primenu i sprovođenje pomenutog sporazuma. Odbor se sastaje na odgovarajućem nivou u redovnim vremenskim razmacima i kada to okolnosti zahtevaju. On će razmatrati sva važna pitanja koja proističu u okviru Sporazuma i sva druga bilateralna ili međunarodna pitanja od zajedničkog interesa.

Odbor za sprovođenje Prelaznog sporazuma se sastoji od članova Saveta Evropske unije i članova Evropske komisije, s jedne, i članova Vlade Srbije s druge strane. Odbor donosi svoj Poslovnik o radu.

Odborom naizmenično predsedavaju predstavnik Evropske zajednice i predstavnik Srbije, u skladu sa odredbama koje su utvrđene Poslovnikom o radu Odbora.

Radi postizanja ciljeva Sporazuma, Odbor ima ovlašćenje da, u predviđenim slučajevima, donosi odluke u okviru delokruga pomenutog sporazuma. Takođe, Odbor može davati i odgovarajuće preporuke. Odbor za sprovođenje Prelaznog sporazuma sačinjava svoje odluke i preporuke na osnovu dogovora postignutog među stranama.⁴²

Ukoliko dođe do spora između strana o tumačenju ili primeni Sporazuma, bilo koja strana će podneti drugoj strani i Odboru za sprovođenje Prelaznog sporazuma zvanični zahtev da se predmet spora reši. Strane će nastojati da reše spor započinjanjem konsultacija, u okviru Odbora za sprovođenje Prelaznog sporazuma u cilju nalaženja uzajamno prihvatljivog rešenja u što kraćem roku.

⁴¹ Član 40. Sporazuma.

⁴² Član 44. Sporazuma.

Sve dok se spor ne reši, o njemu se raspravlja na svakom sastanku Odbora, osim ukoliko je pokrenut arbitražni postupak. Spor se smatra rešenim kada Odbor donese obavezujuću odluku kojom rešava predmet spora ili kada izjavi da spor više ne postoji.

Konsultacije o sporu mogu da se održavaju na bilo kom sastanku Odbora ili bilo kog relevantnog odbora ili tela, kao što je dogovoreno između strana ili na zahtev jedne od strana. Konsultacije mogu da se odvijaju i pismenim putem. Sve informacije koje se otkriju tokom konsultacija ostaju poverljive.

TREĆI DEO
DOMAĆI REGULATORNİ OKVIRI ZA
ZAŠTITU KONKURENCIJE

3.1. Zaštita konkurencije u Srbiji

Donošenjem Zakona o zaštiti konkurencije⁴³ 2005. godine bio je načinjen prvi korak u razvoju prava i zaštite konkurencije u Srbiji. Pomenutim Zakonom bila je osnovana Komisija za zaštitu konkurencije, kao samostalno i nezavisno telo, koje za svoj rad odgovara Narodnoj skupštini Republike Srbije. Zbog toga što je postojeći zakon sadržavao mnoge nedorečenosti i nedostatke, Vlada Republike Srbije je predložila novi Zakon o zaštiti konkurencije⁴⁴, koji je Skupština usvojila, a koji je u primeni od 1. novembra 2009. godine.

Odredbe ovog novog zakona se primenjuju na radnje koje se dešavaju na teritoriji Srbije. Takođe, odredbe pomenutog zakona se odnose i na radnje koje se dešavaju van teritorije Srbije, ali utiču ili bi mogle uticati na konkurenciju na teritoriji Srbije.

Odredbe Zakona o zaštiti konkurencije se primenjuju na sva pravna ili fizička lica koja učestvuju u prometu robe, odnosno usluga, nezavisno od njihovog pravnog statusa, oblika svojine ili državne pripadnosti, i to na:

1. domaća i strana privredna društva ili preduzetnike;
2. državne organe, organe teritorijalne autonomije i lokalne samouprave;
3. druga fizička i pravna lica i oblike udruživanja učesnika na tržištu;
4. javna preduzeća, privredna društva, preduzetnike i druge učesnike na tržištu, koji obavljaju delatnosti opšteg interesa.

3.2. Povrede konkurencije

Prema odredbama navedenog zakona povredom konkurencije smatraju se akti ili radnje učesnika na tržištu koje za cilj ili posledicu imaju ili mogu da imaju značajno ograničavanje, narušavanje ili sprečavanje konkurencije.⁴⁵

⁴³ Zakon o zaštiti konkurencije, „Službeni glasnik RS“, broj 79/2005.

⁴⁴ „Službeni glasnik RS“, broj 51/2009.

⁴⁵ Član 9. Zakona o zaštiti konkurencije.

3.2.1. Restriktivni sporazumi

Zakonom o zaštiti konkurencije su regulisani i restriktivni sporazumi u Srbiji. To su sporazumi između učesnika na tržištu kojim se ograničava, tj. narušava konkurencija. Cilj restriktivnog sporazuma jeste uspostavljanje monopola sa svim pogodnostima koje monopol ima za njegove učesnike i sa svim troškovima koje ima za društvo u celini.

Mehanizam restriktivnog sporazuma je vrlo jednostavan. On podrazumeva da se konkurenti međusobno dogovore o ceni koja je jednaka monopolskoj ceni, da se dogovore o količini ukupne tržišne ponude i njene podele između njih samih. Tada svaki od učesnika takvog dogovora prisvaja monopolski profit proporcionalno svom obimu proizvodnje. Takođe, učesnici restriktivnog sporazuma mogu da se dogovore i o podeli tržišta. Umesto da na celom tržištu konkurišu jedni drugima, podelom tržišta svako od njih postaje monopolista na onom delu tržišta koji mu je podelom dodeljen.⁴⁶

Restriktivni sporazum može da bude izričit sporazum konkurenata. To je sporazum koji je nastao u direktnoj i otvorenoj komunikaciji dve strane. Izričit sporazum je nesporan kao kršenje prava konkurencije. Kada se otkrije njegovo postojanje lako je dokazati kršenje zakona. Suprotno od ovakvog restriktivnog sporazuma, zakon o zaštiti konkurencije poznaje i kategoriju prećutnog sporazuma (pokriveni dosluh) i usaglašene prakse. Međutim, to je teže dokazati u odnosu na izričit sporazum.

Restriktivni sporazumi su zabranjeni i ništavni, osim u slučaju izuzeća u skladu sa pomenutim zakonom. Ovakvi sporazumi mogu biti izuzeti od zabrane ukoliko doprinose unapređenju proizvodnje i prometa, a potrošačima obezbeđuju korist pod uslovom da ne isključuju konkurenciju na relevantnom tržištu ili njegovom bitnom delu. Takođe, može doći i do pojedinačnog izuzeća od zabrane, tako što učesnik u sporazumu podnosi zahtev Komisiji za zaštitu konkurencije.

⁴⁶ Boris Begović, Vladimir Pavić, isto, str. 12.

3.2.2. Sporazumi manjeg značaja

Sporazumi manjeg značaja su sporazumi između učesnika na tržištu čiji ukupni tržišni udeo na relevantnom tržištu proizvoda i usluga na teritoriji Republike Srbije, nije veći od:⁴⁷

1. 10% tržišnog udela, ukoliko učesnici u sporazumu posluju na istom nivou lanca proizvodnje i prometa (horizontalni sporazumi);
2. 15% tržišnog udela, ukoliko učesnici u sporazumu posluju na različitom nivou lanca proizvodnje i prometa (vertikalni sporazumi);
3. 10% tržišnog udela, ukoliko sporazum ima karakteristike i horizontalnih i vertikalnih sporazuma ili gde je teško odrediti da li je sporazum vertikalni ili horizontalni;
4. 30% tržišnog udela, ukoliko se radi o sporazumima sa sličnim uticajem na tržište zaključenim između različitih učesnika, ako pojedinačni tržišni udeo svakog od njih ne prelazi 5% na svakom pojedinačnom tržištu na kome se ispoljavaju efekti sporazuma.

Sporazumi manjeg značaja su dozvoljeni, osim ako je cilj horizontalnog sporazuma određivanje cena ili ograničavanje proizvodnje ili prodaje, odnosno podela tržišta snabdevanja, kao i ako je cilj vertikalnog sporazuma određivanje cene, odnosno podele tržišta.

3.2.3. Dominantan položaj i zloupotreba dominantnog položaja

Dominantan položaj je situacija u kojoj učesnik na tržištu nema konkurenciju ili je ona beznačajna, tj. kad učesnik na tržištu ima bolji položaj u odnosu na konkurente. Učesnik na tržištu ima dominantan položaj ukoliko je njegov tržišni udeo na relevantnom tržištu 40% ili više. Takođe, moguće je postojanje dva ili više učesnika na tržištu sa dominantnim položajem, ukoliko između njih ne postoji značajna konkurencija i ukoliko je njihov ukupan tržišni udeo 50% ili više. To se naziva kolektivna dominacija. Zakon za zaštitu konkurencije ne zabranjuje dominantni položaj, ali zabranjuje njegovu zloupotrebu.

⁴⁷ Član 14. Zakna.

Zloupotrebom dominantnog položaja se smatra:

1. neposredno ili posredno nametanje nepravične kupovne ili prodajne cene ili drugih nepravičnih uslova poslovanja;
2. ograničavanje proizvodnje, tržišta ili tehničkog razvoja;
3. primenjivanje nejednakih uslova poslovanja na iste poslove sa različitim učesnicima na tržištu, čime se pojedini učesnici na tržištu dovode u nezgodan položaj u odnosu na konkurente;
4. uspostavljanje zaključenja ugovora time da druga strana prihvati dodatne obaveze koje po svojoj prirodi ili prema trgovačkim običajima nisu u vezi sa predmetom ugovora.

3.3. Komisija za zaštitu konkurencije

Komisija za zaštitu konkurencije osnovana je Zakonom o zaštiti konkurencije⁴⁸, kao nezavisna i samostalna organizacija koja vrši javna ovlašćenja u skladu sa ovim zakonom. Komisija ima status pravnog lica. Za svoj rad Komisija odgovara Narodnoj skupštini Republike Srbije kojoj podnosi godišnji izveštaj o radu. Komisija je nadležna da:⁴⁹

1. Rešava o pravima i obavezama učesnika na tržištu,
2. Određuje upravne mere,
3. Učestvuje u izradi propisa koji se donose u oblasti zaštite konkurencije,
4. Predlaže Vladi donošenje propisa za sprovođenje Zakona o zaštiti konkurencije,
5. Donosi uputstva i smernice za sprovođenje zakona,
6. Prati i analizira uslove konkurencije na pojedinačnim tržištima i u pojedinačnim sektorima,
7. Daje mišljenje nadležnim organima na predloge propisa, kao i na važeće propise koji imaju uticaj na konkurenciju na tržištu,
8. Daje mišljenja u vezi sa primenom propisa u oblasti zaštite konkurencije,
9. Ostvaruje međunarodnu saradnju u oblasti zaštite konkurencije,

⁴⁸ „Službeni glasnik RS“, br. 79/05.

⁴⁹ Član 21. Zakona.

10. Sarađuje sa državnim organima, organima teritorijalne autonomije i lokalne samouprave, radi obezbeđivanja uslova za primenu pomenutog zakona i drugih propisa kojima se uređuju pitanja od značaja za zaštitu konkurencije,
11. Preduzima aktivnosti na razvijanju svesti o potrebi zaštite konkurencije,
12. Vodi evidenciju o prijavljenim sporazumima, o učesnicima koji imaju dominantan položaj na tržištu, kao i o koncentracijama, u skladu sa pomenutim zakonom,
13. Organizuje, preduzima i kontroliše sprovođenje mera kojima se obezbeđuje zaštita konkurencije,
14. Obavlja i druge poslove u skladu sa zakonom.

3.3.1. Organi Komisije

Organi Komisije su Savet Komisije i predsednik Komisije. Oni se biraju iz reda uglednih stručnjaka iz oblasti prava i ekonomije, koji poseduju značajan ugled u svojoj oblasti poslovanja, a naročito u oblasti zaštite konkurencije i evropskog prava. Savet donosi sve odluke i akte o pitanjima koja su u nadležnosti Komisije. Savet Komisije čine predsednik Komisije i četiri člana. Predsednik Komisije predstavlja i zastupa Komisiju, donosi odluke, tj. obavlja poslove u skladu sa zakonom i Statutom. Predsednika Komisije i članove Saveta bira, a takođe, i razrešava Narodna skupština na predlog nadležnog odbora za poslove trgovine. Izbor predsednika Komisije i članova Saveta bazira se na osnovu većine glasova između ukupnog broja narodnih poslanika. Mandat kako predesdnika Komisije, tako i članova Saveta traje pet godina, sa mogućnošću ponovnog izbora. Njihov mandat prestaje:⁵⁰

1. istekom vremena na koje su izabrani;
2. razrešenjem iz razloga koji su predviđeni zakonom;
3. nastupanjem pravnih ili činjeničnih razloga za nemogućnost obavljanja dužnosti (ostavka, gubitak poslovne sposobnosti itd.).

⁵⁰ Član 24. Zakona.

Narodna skupština razrešava predsednika Komisije i člana Saveta na predlog Saveta ili nadležnog skupštinskog odbora ukoliko:

1. se utvrdi da podaci koji su navedeni u njegovoj kandidaturi, netačni;
2. nastupe okolnosti iz člana 27. Zakona o zaštiti konkurencije;
3. grubo povrede odredbe pomenutog zakona i ugled Komisije u javnosti.

Savet donosi odluke većinom glasova od ukupnog broja članova. Predsednik Komisije predsedava i rukovodi radom Saveta, potpisuje odluke i druge akte i stara se o njihovom izvršenju. U toku trajanja mandata, predsednik Komisije i članovi Saveta ne mogu da obavljaju drugu javnu funkciju ili profesinolnu delatnost, tj. ne mogu da se bave bilo kojim javnim ili privatnim poslom uz naknadu, uključujući pruženje konsultantskih usluga i saveta. Takođe, oni ne mogu biti članovi organa političkih stranaka, niti mogu u javnosti da zastupaju stavove političkih stranaka.

Predsednik Komisije i članovi Saveta imaju pravo na naknadu za rad u Komisiji.

Savet donosi **Statut Komisije** uz prethodnu saglasnost Vlade. Njime se bliže uređuje unutrašnja organizacija, način rada i sprovođenje postupka pred Komisijom, kao i ovlašćenja za donošenje drugih akata Komisije. Statut Komisije se objavljuje u „Službenom glasniku Republike Srbije“.

U sastavu Komisije za zaštitu konkurencije je i *Stručna služba* Komisije koja obavlja stručne, administrativne, materijalno-finansijske, pravno-kadrovske i opšte poslove iz nadležnosti Komisije, u skladu sa zakonom, Statutom i drugim aktima Komisije. Na prava i obaveze zaposlenih u Stručnoj službi primenjuju se opšti propisi o radu. Stručnom službom rukovodi Sekretar. Sekretar:⁵¹

1. rukovodi radom Stručne službe i organizuje njen rad;
2. rukovodi pripremom sednica Saveta;
3. podnosi inicijative predsedniku Komisije za donošenje, izmenu i dopunu opštih akata Komisije;
4. donosi uputstva u vezi sa organizacijom rada Stručne službe;
5. stara se o stručnom usavršavanju zaposlenih;
6. obavlja i druge poslove u skladu sa Statutom i drugim opštim aktima.

Sekretara postavlja Savet većinom glasova. On, za svoj rad, odgovara Savetu.

⁵¹ www.kzk.org.rs

3.3.2. Finansiranje Komisije

Komisija obezbeđuje sredstva za rad iz prihoda koje ostvari obavljanjem poslova, a najviše iz:⁵²

1. naknada koje se plaćaju u skladu sa pomenutim zakonom;
2. donacija, osim donacija učesnika na tržištu na koje se primenjuje pomenuti zakon;
3. prihoda od prodaje publikacija Komisije;
4. drugih izvora u skladu sa zakonom.

Finansiranje rada Komisije vrši se u skladu sa finansijskim planom koji za svaku godinu donosi Komisija. Ona taj finansijski plan podnosi Vladi najkasnije do 1. novembra tekuće godine. Finansijskim planom utvrđuju se ukupni prihodi i rashodi Komisije, kao i elementi za određivanje troškova zarada. Ukupni rashodi ne smeju biti veći od troškova koji su potrebni za uspešno ostvarivanje nadležnosti Komisije. Ukoliko se utvrdi da su ukupni prihodi Komisije veći od njenih ukupnih rashoda, razlika sredstava se uplaćuje u budžet Republike Srbije. Finansijsko poslovanje Komisije je predmet revizije Državne revizorske institucije.

3.3.3. Statut Komisije za zaštitu konkurencije

Statutom Komisije za zaštitu konkurencije se uređuje unutrašnja organizacija, način rada i sprovođenja postupka pred Komisijom, kao i ovlašćenja za donošenje drugih akata Komisije. Potrebno je naglasiti da svi opšti akti Komisije moraju biti u skladu sa Statutom.

Kao što smo već napomenuli Komisija je samostalna i nezavisna organizacija čija su javna ovlašćenja i nadležnosti utvrđene Zakonom o zaštiti konkurencije. Takođe, ona je pravno lice sa pravima, obavezama i odgovornostima koje su u skladu sa zakonom.

⁵² Član 31. Zakona.

Komisija u pravnom prometu sa trećim licima istupa u svoje ime i za svoj račun. U svom radu Komisija upotrebljava srpski jezik i ćiriličko pismo.

Sedište Komisije je u Beogradu, a za svoj rad Komisija odgovara Narodnoj skupštini Republike Srbije, u skladu sa Zakonom. Odluku o promeni sedišta Komisije može doneti Savet Komisije.

Komisija ima svoj pečat i štambilj. *Pečat* Komisije je okruglog oblika, na kome je ispisan sledeći tekst: "Republika Srbija * Beograd *, Komisija za zaštitu konkurencije". Tekst pečata je ispisan u koncentričnim krugovima, oko malog grba Republike Srbije, u sredini. Ispod grba Republike Srbije ispisan je redni broj pečata. *Štambilj* Komisije je pravougaonog oblika, na kome je ispisan sledeći tekst: "Republika Srbija, Komisija za zaštitu konkurencije, Beograd", sa rubrikama za upisivanje delovodnog broja i datuma prijema podneska. Sva pitanja u vezi pečata i štambilja uređuju se aktom predsednika Komisije.

Organi Komisije su Savet i predsednik Komisije. Izbor organa Komisije i trajanje mandata uređeni su Zakonom.⁵³ Predsednik Komisije i članovi Saveta imaju ovlašćenja, obaveze i odgovornosti utvrđene zakonom, pomenutim statutom i drugim opštim aktima Komisije.⁵⁴ Nadležnosti predsednika Komisije su sledeće:

1. predstavlja i zastupa Komisiju;
2. organizuje i rukovodi radom Komisije;
3. odlučuje o pitanjima iz člana 14. pomenutog statuta;
4. organizuje vođenje evidencije o prijavljenim sporazumima, o učesnicima koji imaju dominantan položaj na tržištu, kao i o koncentracijama, u skladu sa Zakonom;
5. predlaže akte koje donosi Savet, osim akata koje Savetu predlažu članovi Saveta u smislu odredbe člana 20. pomenutog statuta;
6. izvršava odluke Saveta i preduzima mere za njihovo sprovođenje;
7. stara se i odgovara za zakonitost rada, korišćenja i raspolaganja imovinom Komisije, vrši prava naredbodavca za upotrebu sredstava Komisije u skladu sa zakonom;
8. saziva sednice Saveta i predsedava Savetom;

⁵³ Član 16. Statuta Komisije za zaštitu konkurencije, „Službeni glasnik RS“, br. 49/2010.

⁵⁴ Član 18. Statuta.

9. donosi akt o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u Komisiji i druge opšte i pojedinačne akte saglasno zakonu i Statutu;
10. podnosi izveštaj o poslovanju Komisije i godišnji račun;
11. odlučuje o zasnivanju i prestanku radnog odnosa i raspoređivanju zaposlenih u Komisiji, zaradama i naknadama zaposlenih, imenovanih i angažovanih lica;
12. obavlja i druge poslove utvrđene zakonom, Statutom i drugim opštim aktima Komisije.

Predsednik Komisije zastupa i predstavlja Komisiju. On može svoja ovlašćenja za zastupanje Komisije punomoćjem preneti na drugo lice. Savet Komisije ima sledeće nadležnosti:⁵⁵

1. odlučuje o pitanjima iz člana 14. pomenutog statuta, ukoliko saglasno Zakonu i pomenutom statutom o ovim pitanjima ne odlučuje predsednik Komisije;
2. donosi Statut Komisije;
3. usvaja godišnji finansijski plan Komisije i dostavlja ga Vladi na saglasnost;
4. usvaja finansijske izveštaje Komisije;
5. usvaja periodični i godišnji izveštaj o poslovanju Komisije;
6. donosi poslovnik o svom radu;
7. postavlja i razrešava sekretara Komisije;
8. obavlja i druge poslove u skladu sa zakonom, Statutom i opštim aktima.

Savet odlučuje većinom glasova od ukupnog broja članova. Predsednik Komisije predsedava i rukovodi radom Saveta, potpisuje odluke i druge akte i stara se o njihovom izvršenju. Način rada Saveta uređuje se Poslovnikom o radu Saveta. Takođe, pomenutim Poslovnikom uređuju se i zarade zaposlenih i naknade za rad u Komisiji.

U sastavu Komisije jeste i Stručna služba Komisije koja obavlja stručne, administrativne, materijalno-finansijske, pravno-kadrovske i opšte poslove, u skladu sa zakonom, Statutom i drugim aktima Komisije. Na prava i obaveze zaposlenih u Stručnoj službi primenjuju se opšti propisi o radu, Statut i opšti akti Komisije. Radom Stručne službe rukovodi Sekretar. Njega postavlja Savet, većinom glasova. Za sekretara može biti

⁵⁵ Član 19. Statuta.

postavljeno lice koje ispunjava uslove utvrđene Zakonom. Takođe, za radni odnos u Stručnoj službi moraju biti ispunjeni i posebni uslovi koji su utvrđeni opštim aktom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta. Sekretar za svoj rad odgovara Savetu.

U izvršavanju svojih poslova Komisija, obrazuje **unutrašnje organizacione jedinice** i to: sektore, odeljenja ili službe. Organizacione jedinice međusobno sarađuju, usklađuju svoj rad i deluju u skladu sa jedinstvenom politikom Komisije. Takođe, Komisija može, odlukom Saveta, obrazovati i imenovati stalna i povremena radna tela i ekspertsku radnu grupu, radi razmatranja sistemskih pitanja na tržištu i pojedinih pitanja iz svoje nadležnosti.⁵⁶

Unutrašnja organizacija i sistematizacija radnih mesta u Komisiji utvrđuje se *Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji*. Njega donosi predsednik Komisije.

Sredstva za rad Komisije obezbeđuju se iz prihoda koje Komisija ostvari obavljanjem poslova. Visina naknada utvrđuje se *Tarifnikom naknada* koji donosi Savet, uz saglasnost Vlade.⁵⁷ Finansiranje rada Komisije vrši se u skladu sa finansijskim planom koji donosi Savet. Godišnji izveštaj koji Komisija podnosi Narodnoj skupštini, u skladu sa Zakonom, sadrži podatke o:

- primljenim zahtevima i započetim postupcima u vezi sa utvrđivanjem poremećaja slobodne konkurencije;
- utvrđenim kršenjima pravila konkurencije;
- ocenama sporazuma, zloupotrebama dominantnog položaja i ocenama o koncentracijama preduzeća;
- preduzetim merama za zaštitu konkurencije.

Rad Komisije je javan. Ona obaveštava javnost o svom radu davanjem informacija, održavanjem konferencija za štampu, objavljivanjem na internet stranicama Komisije i na drugi pogodan način. Predsednik Komisije ili lice ovlašćeno od strane predsednika daje podatke i obaveštenja o radu Komisije.

⁵⁶ Član 26. Statuta.

⁵⁷ Član 32. Statuta.

Međutim, Statutom komisije za zaštitu konkurencije je uređena i službena tajna. Službenom tajnom se smatraju dokumenta i podaci koje, zbog njihove prirode i značaja, nije dozvoljeno objavljivati, prenositi i davati na uvid neovlašćenim licima, osim na način propisan zakonom i opštim aktom. Aktom Saveta je utvrđeno šta se smatra službenom tajnom. Predsednik, članovi Saveta i zaposleni u Stručnoj službi dužni su da čuvaju službenu tajnu. Obaveza čuvanja službene tajne traje godinu dana od dana prestanka funkcije u Savetu i radnog odnosa u Komisiji, za zaposlene.

Statut Komisije za zaštitu konkurencije se, po dobijanju saglasnosti Vlade, objavljuje u "Službenom glasniku Republike Srbije" i stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja. Na kraju je veoma bitno naglasiti da u slučaju nesaglasnosti u primeni Statuta, tumačenje daje Savet.

3.4. Postupak pred Komisijom i prekid postupka

Postupak pred Komisijom pokreće stranka, tj. učesnik na tržištu, koja je podnela prijavu koncentracije⁵⁸ ili zahtev za pojedinačno izuzeće, odnosno učesnik na tržištu protiv koga je pokrenut ispitni postupak. Svojstvo stranke nemaju podnosioci inicijative za ispitivanje koncentracije, davaoci informacija i podataka, stručna lica ili organizacije čija se analiza koristi u postupku, kao ni drugi državni organi i organizacije koji sarađuju sa Komisijom u toku postupka. U postupku pred Komisijom primenjuju se pravila opšteg upravnog postupka, ako zakonom nije drugačije propisano.

Komisija pokreće postupak ispitivanja povrede konkurencije po službenoj dužnosti, kada na osnovu dostavljenih informacija i drugih raspoloživih podataka, pretpostavi da postoji povreda konkurencije. Predsednik Komisije donosi zaključak o pokretanju postupka koji sadrži opis radnji koje mogu da predstavljaju povredu konkurencije, pravni osnov i razloge za pokretanje postupka, kao i poziv svim licima koja raspolažu podacima ili drugim informacijama da ih dostave Komisiji. Treba napomenuti da protiv zaključka o pokretanju postupka koji donosi Komisija nije dozvoljena posebna žalba. Takođe, Komisija je dužna da

⁵⁸ Koncentracija predstavlja statusne promene koje dovode do spajanja i pripajanja (preuzimanja) privrednih društava ili ostvarivanja kontrole nad određenim privrednim subjektom na neki drugi način.

podnosioca inicijative za ispitivanje povrede konkurencije obavesti o ishodu inicijative u roku od 15 dana od dana prijema.

Komisija može doneti zaključak o *prekidu postupka* koji je pokrenut po službenoj dužnosti ako je konkurencija povređena u neznatnoj meri, a stranka se obaveže da neće nastaviti ili ponoviti radnju ili akt kojim se bitno ograničava, narušava ili sprečava, konkurencija, odnosno da će nadoknaditi ili otkloniti prouzrokovanu štetu. Prekid postupka može trajati najduže šest meseci.

Ako stranka protiv koje se vodi postupak ne ispuni ili prekrši preuzete obaveze pre isteka roka od šest meseci ili u međuvremenu učini novu povredu konkurencije, Komisija će nastaviti postupak.

Zaključak o prekidu postupka, odnosno nastavku postupka, donosi predsednik Komisije.

3.5. Odluke koje donosi Komisija

O povredi konkurencije, o pojedinačnom izuzeću ili zabrani koncentracije, Komisija donosi rešenje. Međutim, pre donošenja rešenja u postupku zbog povrede konkurencije, Komisija obaveštava stranku o bitnim činjenicama, dokazima i ostalim elementima na kojima će se zasnivati rešenje i pozvaće je da se izjasni u ostavljenom roku. U sastavu rešenja je i odluka o meri zaštite konkurencije, odnosno druga upravna mera koju određuje Komisija. Rešenje Komisije je konačno, a protiv njega se može pokrenuti upravni spor. O pitanjima u vezi sa upravljanjem postupkom, privremenim merama i izvođenjem dokaza, donosi se zaključak. Zaključak se pismeno sastavlja i donosi ga službeno lice koje vodi postupak, ako zakonom nije drugačije propisano. Protiv zaključka je dopuštena posebna žalba. Po žalbi protiv zaključka koji donosi službeno lice odlučuje predsednik Komisije, a po žalbi protiv zaključka koji donosi predsednik Komisije odlučuje Savet. Međutim, žalba protiv zaključka ne odlaže njegovo izvršenje.

Rešenje kojim je utvrđena povreda konkurencije, kao i zaključak o pokretanju postupka po službenoj dužnosti, objavljuje se u „Službenom glasniku Republike Srbije“ i na

internet strani Komisije.⁵⁹ Međutim, zaključak o pokretanju postupka se ne objavljuje ukoliko predsednik Komisije proceni da bi se njegovim objavljivanjem ugrozilo sprovođenje postupka.

Ovlašćeno službeno lice iz sastava Stručne službe sprovodi ispitni postupak. Njega određuje predsednik Komisije za svaku pojedinačni slučaj. U ispitnom postupku se preduzimaju potrebne dokazne radnje u cilju pravilnog utvrđivanja činjeničnog stanja, a naročito se uzimaju izjave stranaka, svedoka, obavlja se veštačenje, pribavljaju se podaci, isprave i stvari, vrši uviđaj i privremeno oduzimanje stvari.⁶⁰ Zaključak o sprovođenju uviđaja i veštačenja donosi predsednik Komisije. Listu stručnih lica i ustanova koje se mogu odrediti za veštaka u postupku pred Komisijom, utvrđuje Savet.

Službena lica Komisije koja sprovode radnje u ispitnom postupku imaju službenu legitimaciju, koju izdaje predsednik Komisije.

Stranka ima pravo da razgleda spise predmeta i da pojedine delove spisa kopira, o svom trošku. Naravno, ne mogu se kopirati spisi označeni kao poverljivi, kao ni zaštićeni podaci. Stranka ima obavezu da Komisiji dostavi podatke koji mogu biti predmet dokazivanja u postupku. Ukoliko to ne uradi, Komisija će to uzeti na štetu stranke koja nije postupila po nalogu. Takođe, mogu postojati i zaštićeni podaci ukoliko se oceni da je interes podnosioca da se zaštite podaci veći od interesa javnosti. Zaključak o zaštiti izvora podataka i zaštiti podataka donosi predsednik Komisije.

Postupak pred Komisijom se može ponoviti pod uslovima propisanim pravilima opšteg upravnog postupka, kao i zbog povrede uslovnog odobrenja koncentracije.⁶¹

3.6. Upravne mere koje određuje Komisija

Ako Komisija utvrdi povredu konkurencije odrediće meru zaštite konkurencije, meru otklanjanja povrede konkurencije, odnosno drugu upravnu meru propisanu zakonom. Prilikom određivanja visine iznosa koji se plaća na osnovu mere zaštite konkurencije uzimaju se u obzir namera, težina, posledice i trajanje utvrđene povrede konkurencije. Naplata novčanog iznosa određene upravne mere vrši se u korist budžeta Republike Srbije. Ako stranka ne plati

⁵⁹ www.kzk.org.rs

⁶⁰ Član 41. Zakona.

⁶¹ Član 46. Zakona.

novčani iznos određene mere u ostavljenom roku iz rešenja, prinudnu naplatu sprovodi poreska uprava po pravilima prinudne naplate poreza.

3.7. Mere otklanjanja povrede konkurencije

Rešenjem kojim se utvrđuje povreda konkurencije, Komisija može da odredi mere koje imaju za cilj otklanjanje utvrđene povrede konkurencije, odnosno sprečavanje mogućnosti nastanka iste ili slične povrede, davanjem naloga za preduzimanje određenog ponašanja ili zabrane određenog ponašanja (mere ponašanja).

Mere moraju biti srazmerne težini utvrđene povrede konkurencije i u neposrednoj vezi za aktima ili radnjama koje su izazvale povredu.

Postoji tzv. strukturna mera koja se ako ranije izrečena mera ponašanja povodom iste povrede konkurencije nije sprovedena u celini.

3.8. Mera zaštite konkurencije

Učesniku na tržištu odrediće se mera zaštite konkurencije, u obliku obaveze plaćanja novčanog iznosa u visini najviše 10 % od ukupnog godišnjeg prihoda, obračunatog u skladu sa članom 7. Zakona o zaštiti konkurencije, ako:⁶²

1. zloupotrebi dominantan položaj na relevantnom tržištu u smislu člana 16. Zakona o zaštiti konkurencije;
2. zaključi ili izvrši restriktivni sporazum u smislu člana 10. Zakona o zaštiti konkurencije, odnosno restriktivni sporazum koji nije izuzet u smislu člana 60. pomenutog zakona;
3. ne izvrši, odnosno ne sprovede mere otklanjanja povrede konkurencije, odnosno meru dekoncentracije u smislu čl. 59. i 67. Zakona o zaštiti konkurencije;
4. sprovede koncentraciju suprotno obavezi prekida u smislu člana 64. Zakona o zaštiti konkurencije, odnosno za koju nije izdato odobrenje za sprovođenje koncentracije u smislu člana 65. pomenutog zakona.

⁶² Član 68. Zakona.

Rok za plaćanje iznosa mere zaštite konkurencije određuje se istim rešenjem kojim je određena ta mera i ne može biti kraći od tri meseca, niti duži od godinu dana od dana prijema rešenja.

Mera zaštite konkurencije ne može se odrediti niti naplatiti protekom tri godine od dana izvršenja radnje ili propuštanja ispunjenja obaveze.

3.8.1. Oslobađanje od obaveze iz mere zaštite konkurencije

Učesnik sporazuma koji je prvi Komisiji prijavio postojanje sporazuma ili dostavio dokaze na osnovu kojih je Komisija donela rešenje o povredi zakona, oslobađa se od obaveze plaćanja novčanog iznosa mere zaštite konkurencije.

Oslobađanje od obaveze plaćanja novčanog iznosa primeniće se pod uslovom da Komisija, u trenutku dostavljanja dokaza, nije imala saznanje o postojanju sporazuma zakona ili je imala saznanje ali nije imala dovoljno dokaza da donese zaključak o pokretanju postupka.

Učesniku sporazuma Zakona o zaštiti konkurencije koji ne ispunjava uslove za oslobađanje od obaveze plaćanja novčanog iznosa, visina plaćanja novčanog iznosa mere zaštite konkurencije može biti smanjena pod uslovom da u toku postupka Komisiji dostavi dokaze koji u tom trenutku nisu bili dostupni, a koji omogućavaju okončanje postupka i donošenje rešenja o povredi zakona.

Vlada bliže uređuje uslove za oslobađanje od obaveze plaćanja novčanog iznosa.

3.9. Mera procesnog penala

Učesniku na tržištu određuje se mera plaćanja procesnog penala u iznosu od 500 evra do 5.000 evra za svaki dan ponašanja suprotno nalogu Komisije datom u postupku, odnosno nepostupanja po tom nalogu, ako:⁶³

1. ne postupi po zahtevu Komisije da joj dostavi ili saopšti tražene podatke ili joj dostavi ili saopšti netačne, nepotune ili lažne podatke u smislu čl. 44. i 48. zakona;
2. ne postupi po privremenoj meri iz člana 56. zakona;
3. ne podnese prijavu koncentracije u roku iz člana 63. stav 1. pomenutog zakona.

Procesni penal ne može da iznosi više od 10% ukupnog godišnjeg prihoda. Rok za plaćanje procesnog penala određuje se istim rešenjem kojim je određena ta mera i ne može biti kraći od jednog niti duži od tri meseca od dana prijema rešenja.

3.10. Sudska kontrola

3.10.1. Sudska kontrola rešenja Komisije

Protiv konačnog rešenja Komisije može se podneti tužba sudu u roku od 30 dana od dana dostavljanja rešenja stranci, po kojoj odlučuje Upravni sud. Podnošenje tužbe ne odlaže izvršenje rešenja.

Komisija može po zahtevu podnosioca tužbe da odloži izvršenje rešenja do pravosnažnosti sudske odluke, ako bi izvršenje tog rešenja nanelo nenadoknadivu štetu za tužioca, a naročito ako bi verovatno dovelo do stečaja ili prestanka obavljanja poslovne delatnosti tužioca, pod uslovom da odlaganje nije protivno javnom interesu.

⁶³ Član 70. Zakona.

Uz zahtev za odlaganje podnosi se dokaz o podnetoj tužbi. Po zahtevu za odlaganje izvršenja odlučuje Savet, najkasnije do isteka roka za plaćanje određenog u rešenju.⁶⁴

3.10.2. Sudski postupak

U postupku pred sudom radi ispitivanja zakonitosti rešenja Komisije, primenjuju se odredbe zakona kojim se uređuju upravni sporovi, ako ovim zakonom nije drugačije propisano. Zakonitost rešenja Komisije, u delu odluke o visini novčanog iznosa određene upravne mere, ispituje se u odnosu na uslove za tu odluku propisane pomenutim zakonom i podzakonskim aktima.⁶⁵

Rok za dostavu tužbe sa priložima Komisiji na odgovor je osam dana od dana prijema u sudu, a rok za davanje odgovora je 15 dana od dana prijema tužbe na izjašnjenje. Sud će doneti odluku po tužbi najkasnije u roku od dva meseca od prijema tužbe.

3.11. Naknada štete

Naknada štete koja je prouzrokovana aktima i radnjama koje predstavljaju povredu konkurencije u smislu Zakona o zaštiti konkurencije, a koja je utvrđena rešenjem Komisije, ostvaruje se u parničnom postupku pred nadležnim sudom.

Rešenje Komisije ne pretpostavlja da je šteta nastupila, već se ista mora dokazivati u sudskom postupku.

⁶⁴ Član 71. Zakona.

⁶⁵ Član 72. Zakona.

3.12. Kontrola državne pomoći

Kontrola državne pomoći u R. Srbiji regulisana je Zakonom o kontroli državne pomoći⁶⁶, koji je stupio na snagu 22. jula 2009. godine, a u primeni je od 1. januara 2010. godine. Donošenje pomenutog zakona predstavlja značajan korak na putu evropskih integracija i ujedno ispunjenje obaveza iz Prelaznog sporazuma o trgovini i trgovinskim pitanjima između Evropske zajednice i R. Srbije u delu državne pomoći.

Zakonom o kontroli državne pomoći uređuju se opšti uslovi i postupak kontrole državne pomoći u cilju zaštite slobodne konkurencije na tržištu, primenom načela tržišne ekonomije i podsticanja privrednog razvoja, obezbeđenja transparentnosti u dodeli državne pomoći, kao i izvršavanja preuzetih obaveza po zaključenim međunarodnim ugovorima, koji sadrže odredbe o državnoj pomoći.

Prema pomenutom zakonu *državna pomoć* se definiše kao svaki stvarni ili potencijalni javni rashod ili umanjeno ostvarenje javnog prihoda, kojim korisnik državne pomoći stiče povoljniji položaj na tržištu u odnosu na konkurente, čime se narušava ili postoji opasnost od narušavanja konkurencije na tržištu.

Takođe, ovim zakonom su definisani i sledeći pojmovi:

- *Davalac državne pomoći* - jeste Republika Srbija, autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave, preko nadležnih organa, i svako pravno lice koje upravlja i/ili raspolaže javnim sredstvima i dodeljuje državnu pomoć u bilo kom obliku;
- *Korisnik državne pomoći* – jeste svako pravno i fizičko lice, koje u obavljanju delatnosti proizvodnje i/ili prometa robe i/ili pružanja usluga na tržištu, koristi državnu pomoć u bilo kom obliku;
- *Potpuna prijava državne pomoći* – jeste skup svih podataka i informacija navedenih u prijavi državne pomoći i onih koje je podnosilac prijave dužan da dostavi Komisiji za kontrolu državne pomoći (u daljem tekstu: Komisija), na njen zahtev, a na osnovu kojih Komisija može da odlučuje u postupku prethodne, odnosno naknadne kontrole državne pomoći.

⁶⁶ Zakon o kontroli državne pomoći, „Službeni glasnik RS“, broj 51/09.

Postoje dva tipa državne pomoći:

1. Nedozvoljena državna pomoć – odnosi se na državnu pomoć koja je dodeljena u bilo kom obliku, koja narušava ili preti da naruši konkurenciju na tržištu, osim ako nije drugačije propisano ovim zakonom, ili koja je suprotna zaključenim međunarodnim ugovorima.
2. Dozvoljena državna pomoć – dodeljuje se ako državna pomoć:
 - koja se dodeljuje ima socijalni karakter, a dodeljuje se individualnim potrošačima bez diskriminacije u odnosu na poreklo robe, odnosno proizvoda, koji čine konkretnu pomoć;
 - koja se dodeljuje radi otklanjanja šteta prouzrokovanih prirodnim nepogodama ili drugim vanrednim situacijama.

Državna pomoć može biti dozvoljena i radi:

- unapređenja ekonomskog razvoja područja Republike Srbije sa izuzetno niskim životnim standardom ili sa visokom stopom nezaposlenosti;
- otklanjanja ozbiljnog poremećaja u privredi Republike Srbije ili izvođenja određenog projekta od posebnog značaja za Republiku Srbiju;
- unapređenja razvoja određenih privrednih delatnosti ili određenih privrednih područja u Republici Srbiji, ukoliko se time ozbiljno ne narušava, niti postoji pretnja ozbiljnom narušavanju konkurencije na tržištu;
- unapređenja zaštite i očuvanja kulturnog nasleđa.

Davalac državne pomoći dužan je da, pre dodele državne pomoći, dostavi korisniku državne pomoći kopiju rešenja Komisije koje je za tog korisnika relevantno, ili ga obavesti o načinu i mestu gde može da dobije obaveštenje o sadržaju takvog rešenja.

Protiv rešenja Komisije o državnoj pomoći može se pokrenuti upravni spor, a isti se može pokrenuti i ako Komisija ne donese rešenje. Međutim, tužba kojom je pokrenut upravni spor ne zadržava izvršenje rešenja Komisije.

3.12.1. Komisija za kontrolu državne pomoći

Kontrolu državne pomoći u skladu sa pomenutim zakonom vrši Komisija, koja je operativno nezavisna u svom radu. Komisiju obrazuje Vlada na predlog:⁶⁷

- ministarstva nadležnog za poslove finansija;
- ministarstva nadležnog za poslove ekonomije i regionalnog razvoja;
- ministarstva nadležnog za poslove infrastrukture;
- ministarstva nadležnog za poslove zaštite životne sredine;
- Komisije za zaštitu konkurencije.

Predstavnik ministarstva nadležnog za poslove finansija jeste i predsednik Komisije, dok je predstavnik Komisije za zaštitu konkurencije zamenik predsednika Komisije. Komisija ima pet članova, koji primaju naknadu za rad u Komisiji, koju je utvrdila Vlada.

Član Komisije imenuje se na period od pet godina i može biti ponovo imenovan, na predlog istog predlagača. Mandat člana Komisije prestaje:⁶⁸

1. istekom vremena na koje je imenovan;
2. ako postupa suprotno odredbama pomenutog zakona;
3. ako se u radu ne pridržava odredaba poslovnika;
4. ako je osuđen na bezuslovnu kaznu zatvora od najmanje šest meseci;
5. na lični zahtev, podnošenjem pismene ostavke.

Komisija za kontrolu državne pomoći donosi **Poslovnik**. Sredstva za rad Komisije se obezbeđuju u budžetu Republike Srbije, dok prostor i druge uslove za rad Komisije obezbeđuje ministarstvo.

Komisija ima sledeće nadležnosti:⁶⁹

1. u postupku prethodne kontrole odlučuje o dozvoljenosti prijavljene državne pomoći;
2. u postupku naknadne kontrole odlučuje o dozvoljenosti dodeljene državne pomoći;
3. donosi rešenja i zaključke u postupku prethodne, odnosno naknadne kontrole;

⁶⁷ Član 6. Zakona o kontroli državne pomoći.

⁶⁸ Član 8. Zakona.

⁶⁹ Član 9. Zakona.

4. podnosi Vladi godišnji izveštaj o dodeljenoj državnoj pomoći u Republici Srbiji;
5. sarađuje sa državnom institucijom nadležnom za poslove revizije, organom Republike Srbije nadležnim za poslove budžetske inspekcije, službom autonomne pokrajine, odnosno jedinice lokalne samouprave nadležnom za poslove budžetske inspekcije i drugim domaćim i međunarodnim organima, organizacijama i institucijama u obavljanju poslova iz svoje nadležnosti;
6. objavljuje na svojoj internet prezentaciji rešenja koja donosi u postupku prethodne i naknadne kontrole, godišnji izveštaj o dodeljenoj državnoj pomoći u Republici Srbiji po usvajanju od strane Vlade, kao i druge podatke i informacije za koje oceni da su od značaja za primenu pomenutog zakona;
7. vrši i druge poslove u skladu sa pomenutim zakonom.

Stručne, administrativne i tehničke poslove za Komisiju obavlja Ministarstvo finansija. Između ostalog ono prima prijave i druge podatke o državnoj pomoći i obrađuje ih, priprema rešenje Komisije u postupku prethodne i postupku naknadne kontrole, vodi evidencije o državnoj pomoći, itd. Na osnovu podataka prikupljenih od davalaca državne pomoći, ministarstvo finansija priprema predlog godišnjeg izveštaja o dodeljenoj državnoj pomoći u Republici Srbiji, koji Komisija dalje podnosi Vladi.

3.12.2. Poslovník o radu Komisije za kontrolu državne pomoći

Poslovníkom se uređuje način rada i druga pitanja od značaja za rad Komisije za kontrolu državne pomoći.

Sedište Komisije je u Beogradu u prostorijama Ministarstva finansija. Komisija zaseda u svom sedištu, a pojedine sednice može da održi i u drugom mestu u Republici Srbiji.

Komisija za kontrolu državne pomoći koristi *pečat* Ministarstva.

Kao što smo već napomenuli Komisija ima pet članova uključujući predsednika i zamenika predsednika. Oni su imenovani Odlukom o obrazovanju Komisije za kontrolu državne pomoći.

Nadležnosti predsednika Komisije su sledeće:⁷⁰

1. predstavlja i zastupa Komisiju pred državnim organima i organizacijama, kao i drugim domaćim i međunarodnim organima, organizacijama i institucijama;
2. rukovodi radom Komisije;
3. organizuje, usmerava i usklađuje rad Komisije;
4. saziva sednice Komisije, predlaže dnevni red sednica i predsedava sednicama;
5. potpisuje akte Komisije;
6. stara se o sprovođenju pomenutog poslovnika i drugih akata Komisije;
7. saziva konferencije za štampu i daje izjave sredstvima javnog informisanja, na osnovu utvrđenih stavova Komisije;
8. obavlja i druge poslove utvrđene zakonom, pomenutim poslovníkom i drugim aktima Komisije.

Sednicu Komisije može da vodi zamenik predsednika, ukoliko ga pismeno ovlasti predsednik Komisije. Ovlašćenje važi za svaku pojedinu sednicu Komisije.

Komisija radi i odlučuje na *sednici*. Ona može da radi samo ukoliko sednici prisustvuje većina članova Komisije. Takođe, potrebno je navesti da se prisutnim članom Komisije smatra i član koji se blagovremeno u pismenom obliku izjasnio o dnevnom redu i svakoj tački dnevnog reda.⁷¹ Sednice se održavaju po potrebi, koju saziva predsednik Komisije. On je saziva pismenim pozivom i predlaže dnevni red. Dnevni red predsednik Komisije predlaže po sopstvenoj inicijativi ili na zahtev najmanje tri člana Komisije. Članovima Komisije se poziv za sednicu, zajedno sa materijalom koji će se na njoj razmatrati i predlogom akata, dostavlja najkasnije pet radnih dana pre dana koji je određen za sednicu. Poziv za sednicu sadrži:⁷²

- redni broj sednice;
- predlog dnevnog reda;
- dan, vreme i mesto održavanja sednice.

⁷⁰ Član 4. Poslovnika o radu Komisije za kontrolu državne pomoći, „Službeni Glasnik RS“, br. 51/09.

⁷¹ Član 5. Poslovnika.

⁷² Član 6. Poslovnika.

Međutim, u naročito opravdanim i hitnim slučajevima, Komisija se može sazvati i bez pisanog poziva, telefonom ili na drugi način.

Predsednik i članovi Komisije imaju pravo i obavezu da prisustvuju sednici i učestvuju u njenom radu i odlučivanju. Član Komisije koji je sprečen da prisustvuje sednici, dužan je da o tome obavesti predsednika Komisije. Obaveštava ga u pisanoj formi, i naravno, dužan je da pravda odsudstvo. Ukoliko je odsudstvo sa sednice neopravdano, predsednik Komisije je dužan da o tome obavesti Vladu, radi uređivanja prava na naknadu za rad u Komisiji u određenom mesecu.

Sednicu otvara predsednik Komisije. On utvrđuje da li postoji većina koja je potrebna za rad i odlučivanje. Na početku sednice se usvaja zapisnik sa prethodne sednice. Takođe, dnevni red sednice se utvrđuje na sednici. Dnevni red, tj. pojedine tačke dnevnog reda smatraju se usvojenim ukoliko su za njihovo usvajanje glasala najmanje tri člana Komisije, zajedno sa predsednikom.

O radu sednice Komisije vodi se zapisnik. Zapisnik sadrži osnovne podatke o sednici, a naročito:⁷³

- naznačenje i redni broj sednice;
- mesto, datum i vreme održavanja sednice;
- imena prisutnih članova Komisije;
- dnevni red sednice;
- bitne delove izlaganja pojedinih članova Komisije;
- predloge usvojene na sednici;
- rezultate glasanja o pojedinim sednicama;
- donete akte i dr.

Zapisnik se izrađuje u što kraćem roku, a o njegovoj izradi staraju se predsednik Komisije i lice koje vodi zapisnik. Zapisnik se dostavlja članovima Komisije najkasnije do saziva naredne sednice. Usvojeni zapisnik potpisuju članovi Komisije.

⁷³ Član 9. Poslovnika.

Potrebno je naglasiti da se Poslovnik o radu menja i dopunjuje *odlukom*. Predlog odluke o izmenama i dopunama Poslovnika može podneti predsednik Komisije ili najmanje tri člana Komisije. Takođe, potrebno je naglasiti da predlog odluke mora biti obrazložen.

Donošenje novog poslovnika može predložiti predsednik Komisije ili najmanje tri člana Komisije. Naravno, predlog novog poslovnika se podnosi u obliku u kome se donosi poslovnik i mora biti obrazložen.⁷⁴

Rad Komisije je javan. Javnost Komisije se ostvaruje na sledeći način:⁷⁵

- objavljivanjem akata koja Komisija donosi u obavljanju propisanih poslova;
- objavljivanjem godišnjeg izveštaja o dodeljenoj državnoj pomoći u Republici Srbiji;
- objavljivanjem drugih podataka i informacija za koje se oceni da su od značaja za primenu propisa u oblasti kontrole državne pomoći;
- održavanjem konferencija za štampu;
- izdavanjem službenih saopštenja sredstvima javnog informisanja (saopštenja za javnost).

Na kraju je potrebno naglasiti da predsednik Komisije, o radu Komisije i uočenim problemima koji se javljaju u njenom radu, podnosi izveštaj Vladi Republike Srbije.

3.12.3. Prijavljivanje državne pomoći

Zakonom je propisana obaveza prethodnog prijavljivanja državne pomoći Komisiji, pre dodele krajnjem korisniku, čime praktično započinje postupak prethodne kontrole prijavljene državne pomoći. Državna pomoć se prijavljuje kao:

1. Šema državne pomoći – predstavlja skup svih propisa koji predstavljaju osnov za dodelu državne pomoći korisnicima koji nisu unapred određeni (poznati), odnosno nacрта, odnosno predloga propisa, koji će po donošenju predstavljati osnov za dodelu državne pomoći korisnicima koji nisu unapred određeni (poznati), a koji u skladu sa

⁷⁴ Član 12. Poslovnika.

⁷⁵ Član 13. Poslovnika.

pomenutim zakonom podležu obavezi prethodnog prijavljivanja, pre upućivanja u proceduru donošenja.

2. Individualna državna pomoć – jeste pomoć koja se dodeljuje:

- na osnovu akta davaoca državne pomoći, unapred određenom korisniku, a nije zasnovana na šemi državne pomoći;
- na osnovu šeme državne pomoći za koju je Komisija donela rešenje u skladu sa pomenutim zakonom, uz obavezu prethodnog prijavljivanja pre dodele individualnom korisniku.

3.12.4. Povraćaj državne pomoći

Ako Komisija u postupku naknadne kontrole utvrdi nepravilnosti, donosi zaključak sa predlogom mera i rokom za otklanjanje nepravilnosti. Međutim, ukoliko davalac državne pomoći ne postupi po zaključku Komisije i o tome ne obavesti Komisiju u roku od pet dana Komisija donosi rešenje kojim se ta državna pomoć smatra nedozvoljenom. Tada Komisija nalaže davaocu državne pomoći da, bez odlaganja, preduzme mere u cilju povraćaja dodeljenog iznosa državne pomoći, uvećanog za zakonsku zateznu kamatu, počev od dana korišćenja te pomoći do dana povraćaja iskorišćenog iznosa i da odmah obustavi dalju dodelu neiskorišćenog dela državne pomoći.

Po isteku perioda od deset godina, počev od dana dodele državne pomoći, Komisija ne može da naloži povraćaj državne pomoći.

3.13. Zaštita konkurencije na primeru kompanije „Sunoko d.o.o.“

S obzirom na to da je industrija šećera sektor koji mnoge zemlje smatraju strateškim, ona se na razne načine štiti od inostrane konkurencije. Ta zaštita se ogleda u ograničavanju uvoza šećera, kako putem carina i dažbina, tako i uspostavljanjem uvoznih kvota.

Tako na primer, u našoj zemlji, prema podacima koje Komisija za zaštitu konkurencije ima, najveći srpski proizvođač i izvoznik šećera kompanija „Sunoko“ na tržištu proizvodnje šećera u Srbiji ima oko 50% tržišnog udela. To ukazuje na njegov dominantan

položaj na domaćem tržištu. Ista ta kompanija podnela je zahtev za spajanje sa grčkom kompanijom „Hellenic Sugar“. S obzirom na to da Zakon o zaštiti konkurencije zabranjuje koncentracije kojima se jača ili stvara dominantan položaj, Komisija za zaštitu konkurencije je početkom ove godine zabranila spajanje Sunoko-a i Hellenic Sugar-a, jer bi njihovo spajanje dovelo do povećanja tržišnog udela kompanije Sunoko za oko 30%, koliko iznosi tržišni udeo Hellenic Sugar-a u Srbiji.

Postupak pred Komisijom je pokrenut prošle godine, kada je Sunoko podneo zahtev za odobrenje koncentracije koja bi nastala Sunoko-ovim preuzimanjem Hellenic Sugar-a. Na sastanku Komisije i Sunoko-a, Sunoko je izneo predlog da sačini predlog mera i dostavi ga Komisiji. Prilikom tog sastanka Komisija nije vodila zapisnik nego je samo sačinila službenu belešku. Na sledećem sastanku Sunoko je Komisiji predstavio nacrt predloga mera za uslovno odobrenje koncentracije. U tom predlogu Sunoko je izrazio spremnost da sprovede strukturnu meru i određene mere ponašanja.

Kao strukturnu meru Sunoko je predložio da, nakon sprovođenja koncentracije, proda jednu od svojih srpskih šećerana. Što se tiče mera ponašanja Sunoko je predložio da cena šećera na tržištu Srbije bude maksimalno 10% viša u odnosu na cenu šećera koju ostvaruje na tržištu EU.

Međutim, kako je Komisija bila nezadovoljna predloženim merama od strane Sunoko-a, donosi se rešenje o zabrani koncentracije. Tada Sunoko protiv takve odluke podnosi tužbu Upravnom sudu. Podnešenu tužbu Upravni sud usvaja i dolazi do poništenja rešenja Komisije za zaštitu konkurencije.

Pred Upravnim sudom Komisija je, kao jedan od razloga za sprečavanje spajanja Sunoko-a i Hellenic Sugar-a, navela visoku cenu šećera na tržištu Srbije u odnosu na cenu istog tog šećera na tržištu EU.

Upravni sud je oborio rešenje Komisije za zaštitu konkurencije zbog određenih proceduralnih nedostataka. Kao jedan od nedostataka navodi se to da Komisija prilikom sastanka sa Sunoko-om nije vodila zapisnik nego je sastavila službenu belešku. Takođe, navodi se i to da Komisija nije dobro obrazložila odbijanje mera za uslovno odobrenje koncentracije. Ona je samo konstatovala da takav predlog mera nije podoban, ne navodeći razloge za takvo rešenje, kao što nije navela ni mere koje je spremna da prihvati.

Stav Upravnog suda, u slučaju kompanije Sunoko, nametnuo je javnosti dilemu da li Komisija za zaštitu konkurencije ima adekvatne procedure za borbu protiv monopola. Međutim, Komisija i dalje kao glavni razlog donešenog rešenja kojim zabranjuje koncentraciju s grčkom kompanijom „Hellenic Sugar“ navodi podatak da Sunoko prodaje šećer na domaćem tržištu po višoj ceni u odnosu na cenu istog tog proizvoda na stranom tržištu. Komisija je pokušala da obaveže Sunoko da veleprodajna cena šećera u Srbiji i u inostranstvu ne varira više od 10%.

Na kraju treba napomenuti da je ovaj predmet još uvek u toku. Komisija će u slučaju kompanije Sunoko, zbog povrede zakona, u skladu sa Zakonom o upravnim sporovima⁷⁶, podneti Vrhovnom kasacionom sudu zahtev za preispitivanje sudske odluke.

⁷⁶ Zakon o upravnim sporovima, „Službeni glasnik RS“, br. 111/2009

ZAKLJUČAK

ZAKLJUČAK

Glavna tema ovoga rada jeste zaštita konkurencije.

Kao što smo već spomenuli, konkurencija se može definisati na više načina. Jedna od definicija jeste i ta da konkurencija predstavlja nadmetanje igrača u tržišnoj utakmici. Konkurenciju, takođe, treba shvatiti kao proces nadmetanja konkurenata. Oni se međusobno takmiče ko će da proizvede, odnosno ponudi upravo ono što kupci traže, tj. kvalitetniji proizvod, ali po nižoj ceni. Stoga, može se reći da skoro nema preduzeća koji u svom okruženju nema konkurenciju, što dokazuje i činjenica da konkurencija, takođe, predstavlja razdvajanje uspešnih od neuspešnih preduzeća. Sve to dovodi do toga da mnogi učesnici na tržištu zbog svog ekonomskog profita žele da izbegnu konkurenciju, zato je potrebno da se ista zaštiti. Međutim, veoma je bitno naglasiti da politika zaštite konkurencije treba da predstavlja upravo politiku zaštite konkurencije, a ne politiku zaštite konkurenata. To znači da ukoliko se štite konkurenti, narušava se konkurencija. Prema tome, može se reći da zadatak politike zaštite konkurencije jeste omogućavanje dobrog tržišnog funkcionisanja u svrhu toga da učesnici na tržištu ne osećaju konkurentski pritisak. Stoga, politika zaštite konkurencije se postiže određenom državnim politikom, tj. zakonom kojim se ona štiti. Takođe, potrebno je naglasiti da globalizacija ekonomije zahteva visok nivo međunarodne saradnje na polju zaštite konkurencije, sa ciljem stvaranja veće konvergencije u oblasti antimonopolske politike. Saradnja sa međunarodnim institucijama i telima za zaštitu konkurencije drugih zemalja, dovodi do značajne koristi, kao što su podizanje nivoa znanja, standardizovanje postupaka prilikom vođenja slučajeva, direktna korist od efikasnije primene zakona, itd.

Zakon kojim se štiti konkurencija spada među zakone koje većina zemalja u svetu smatra za veoma važne u obezbeđivanju adekvatnog poslovnog okruženja. Prema tome, od bitne važnosti jeste obezbeđivanje njegove efikasne i ispravne primene, radi postizanja željenih ciljeva u pogledu zaštite konkurencije.

Zakon je potrebno valjano napisati, jer treba da ga shvate i nauče oni koji ga primenjuju, kao i oni na koga se odnosi. U većini zemalja primena zakona ima dva glavna cilja, a to su:

- kažnjavanje onih koji su ga prešli;
- sprečavanje učesnika na tržištu da prekrše zakon.

U EU, politika zaštite konkurencije je regulisana članovima 81. do 93. Ugovora o osnivanju Evropske zajednice i dodatnim aktima koje donose organi EU. Zaštita konkurencije u R. Srbiji je regulisana Zakonom o zaštiti konkurencije koji je usaglašen sa članovima 81. i 82. Ugovora o osnivanju Evropske zajednice. Zakon o zaštiti konkurencije je u primeni od 1. novembra 2009. godine. Pomenuti zakon u našoj zemlji je usko povezan sa Zakonom o kontroli državne pomoći, koji je u primeni od 1. januara 2010. godine.

Odredbe zakona o zaštiti konkurencije smatraju da je došlo do povrede konkurencije ukoliko određeni akti ili radnje učesnika na tržištu ograničavaju, sprečavaju ili narušavaju konkurenciju. Takođe, primenu zakona o zaštiti konkurencije pomaže i određeno nezavisno i operativno telo za zaštitu konkurencije. U našoj zemlji telo za zaštitu konkurencije se naziva Komisija za zaštitu konkurencije, dok u Evropskoj uniji tu funkciju ima Evropska komisija.

Zakon ima oštru kaznenu politiku (novčano i zatvorsko kažnjavanje), jer želi da natera zvaničnike privrednih društava da dva puta razmisle pre nego što se upuste u nezakonite radnje.

Osnovna filozofija zakona o zaštiti konkurencije jeste kažnjavanje zloupotrebe tržišne pozicije.

Primena zakona se procenjuje kako po tome šta se dešava na tržištu, tako i sa stanovišta onoga što je moglo da se desi, a nije.

Na kraju se samo može, još jednom, napomenuti da konkurencija predstavlja nadmetanje učesnika na tržištu i stoga postoje dva osnovna razloga za njenu zaštitu, a to su:

- zato što je konkurencija preduslov ekonomskog napretka svake zemlje;
- zato što postoje mnogi koji su zbog svog ekonomskog profita i „mirnog života“ spremni da naruše konkurenciju.

Takođe, potrebno je istaknuti da zakon o zaštiti konkurencije nije lako primenjivati, tj. nije lako štiti konkurenciju. Međutim, to ne treba da nas obeshrabri, nego da nam pomogne da budemo što oprezniji i odgovorniji prilikom zaštite konkurencije.

LITERATURA

LITERATURA

Autorizovani izvori:

1. Barać S., Stakić B., *Osnovi ekonomije*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2006.
2. Begović B., Pavić V., *Šta je to konkurencija i kako se štiti?*, Centar za liberalno-demokratske studije, Beograd, 2010.
3. Božidarević D., Vujačić Đ., Vasiljev. S., *Marketing*, Ekonomski fakultet, Subotica, 1982.
4. Dezmon D., *Menjanje Evrope – istorija Evropske unije*, Službeni glasnik, Beograd, 2010.
5. Dezmon D., prevod s engleskog: Milena Lazarević, Ivana Radić, Vladimir Ateljević, *Sve bliža Unija – uvod u evropsku integraciju*, Službeni glasnik, Beograd, 2009.
6. Đuričin D., Janošević S., *Menadžment i strategija*, Centar za izdavačku delatnost ekonomskog fakulteta, Beograd, 2006.
7. Filipović V., Kostić M., *Marketing menadžment*, FON, Beograd, 2001.
8. Gasmi G., *Pravo i institucije Evropske unije*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009.
9. Gasmi G., *Pravo i osnovi prava Evropske unije*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010.
10. Jović M., *Međunarodni marketing*, Trim Soft Trade, Beograd, 1997.
11. Jovović D., *Međunarodne finansijske institucije*, Institut ekonomskih nauka, Beograd, 1997.
12. Kotler Ph., Keller K. L., *Marketing menadžment*, Data Status, Novi Sad, 2006.
13. Kovačević M., *Međunarodna trgovina*, Ekonomski fakultet, Beograd, 2002.
14. Kozomara J., *Spoljnotrgovinsko poslovanje*, Institut za ekonomsku diplomatiju, Beograd, 2005.
15. Mankju N. G., *Principi ekonomije*, Centar za izdavačku delatnost ekonomskog fakulteta, Beograd, 2008.
16. Mašić B., *Strategijski menadžment*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009.
17. Medović V., *Međunarodni sporazumi u pravu Evropske unije*, Službeni glasnik, Beograd, 2009.

18. Milisavljević M., *Marketing*, Ekonomski fakultet, Beograd, 1999.
19. Milisavljević M., *Marketing*, XVII izdanje Savremena administracija, Beograd, 1997.
20. Milisavljević M., *Savremeni strateški menadžment*, Megatrend, Beograd, 2005.
21. Milisavljević M., *Strateški menadžment*, Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta, Beograd, 2006.
22. Milisavljević M., Todorović J., *Marketing strategija*, Ekonomski fakultet, Beograd, 1991.
23. Porter M. E., *Konkurentna prednost*, Masmedia, Zagreb
24. Porter M., *O konkurenciji*, FEFA, Beograd, 2008.
25. Prokopijević M., *Evropska unija- uvod*, Službeni glasnik, Beograd, 2009.
26. Rakita B., *Međunarodni marketing*, Ekonomski fakultet, Beograd, 2001.
27. Samjuelson P. A., Nordhaus V. D., *Ekonomija*, MATE, Beograd, 2009.
28. Senić R., *Marketing menadžment*, Ekonomski fakultet, Kragujevac, 1999.
29. Senić R., *Marketing menadžment*, Prizma, Kragujevac, 2000.
30. Simić J., *Evropski parlament – akter u odlučivanju u Evropskoj uniji*, Službeni glasnik, Beograd, 2010.
31. Stakić B., Barać S., *Međunarodne finansije*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2008.
32. Stakić B., *Međunarodne finansijske institucije*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2012.
33. Todorović J., Đuričin D., Janošević S., *Strateški menadžment*, Ekonomski fakultet, Beograd, 2003.
34. Unković M., Stakić B., *Spoljnotrgovinsko i devizno poslovanje*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2011.
35. Unković M., *Međunarodna trgovinska politika*, Savremena administracija, Beograd, 1991.
36. Unković M., *Savremena međunarodna trgovina*, Beogradska knjiga, Beograd, 2005.
37. Unković M., Stakić B., *Međunarodni ekonomski odnosi*, Fakultet za spoljnu trgovinu, Bijeljina, 1995.
38. Vasiljev S., *Marketing*, Fakultet za finansijski menadžment i osiguranje, Beograd, 2004.
39. Vasiljev S., Miljković M., *Marketing*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2006.

40. Zubić – Petrović S., Raković A., *Svetska trgovinska organizacija – pravni instrumenti i savremene tendencije*, Ministarstvo za međunarodne ekonomske odnose Srbije i Crne Gore, Beograd, 2005.

Neautorizovani izvori:

Zakon o kontroli državne pomoći

Zakon o zaštiti konkurencije

E-izvori:

Centar za evropske politike: www.europeanpolicy.org

EUR – Lex: www.eur-lex.europa.eu

European Commission: www.ec.europa.eu

Evropska unija na srpskom internet portalu: www.euractiv.rs

Komisija za zaštitu konkurencije: www.kzk.org.rs

Ministarstvo finansija i privrede: www.mfp.gov.rs

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede: www.mpt.gov.rs

Moja Evropa: www.mojaeuropa.rs

Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti: www.poverenik.rs

Privredna komora Beograda: www.kombeg.org.rs

Privredna komora Srbije: www.pks.rs

Savet za borbu protiv korupcije: www.antikorupcija-savet.gov.rs

Svetska trgovinska organizacija: www.wto.org

Unija evropskih federalista Srbija: www.uef.rs

Upravni sud Srbije: www.up.sud.rs